IOHANNIS
RAINOLDI
ANGLI
Sex theſes de ſacra Scriptura & Eccleſia:

Ut publicis in Academia Oxonienſi diſputationibus explicatæ, ſic editæ, ante annos viginti; nunc autem recognitæ, & apologia contra Pontificios Elymas, Stapletonum, Martinum, Bellarminum, Baronium, Justum Calvinum Veteracaſtrenſem auctæ. 1602.

> Jerem. 51. 9.
>
> *Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata: derelinquite eam, & abeamus quiſque in terram ſuam.*

LONDINI,
Impenſis Geor. Bishop.
1602.

XUM

REVERENDISSIMO in CHRISTO Patri, D. JOHANNI WHITGIFTO, *Archiepiscopo Cantuarienſi,*

Johannes Rainoldus

S.

Iudicii de me tui magnum fructum cepi, Antiſtes reverendiſſime, quum impurum & impium Sanderi de ſchiſmate Anglicanum volumen ut refutarem, rogaſti e benevolentia verò majorem, quam, ut ſedes in Academia mihi commodior obveniret, quo melius id præſtare poſſem, adjuviſti. Ac utroque ſane ad vehemens deſiderium ædificandæ opera ita collocata Eccleſiæ accendebar: ſicut † David ad templi extruendi ſtudium, meditatione quam memoravit Nathani; ² *Vide quæſo, ego habito in domo cedrina, dum arca ipſa Dei habitat inter aulæa.* Nec [illegible] multis, quos diuturna [illegible] majorum expectatio tenuit, ubi hanc [illegible] in mentem venit illa vox ‡ Horatiana: *Amphora cœpit Inſtitui; currente rota cur urceus exit?* [illegible] qui [illegible] fuerint, cum [illegible] quaſi [illegible]

† 2.Sam.7.2.

‡ De arte poët.

ſub Deo in populum ſuum poteſtate, ſtructuram (cui Sanderus [c] Sanballati inſtar obſtare plurimum niſus eſt) ad faſtigium perductam iam abhinc quadriennium, atque repræſentatam ſibi fuiſſe. Verum [d] a fine in finem fortiter pertingens omniaque utiliter diſponens Dei providentia me ab illo opere perficiendo avertit, & ad hoc impulit: diſſimili quidem modo, nimirum [e] *manu*, ſub qua Iobus ingemuit, quanquam haud diſſimili forſitan conſilio, ac in negotio ſimili ſanctum Auguſtinum, Hipponenſem epiſcopum. [f] Qui, poſt concionem in eccleſia ſua habitam, recogitans ſermonis ſui initium & finem contra ſuam conſuetudinem proceſſiſſe, quoniam non eam rem terminatam explicuiſſet quam propoſuerat, ſed pendentem reliquiſſet,

---

[c] Nehem. 4. 1. & ſequentib.

[d] Sapient. 8. 1.

[e] Job. 23. 2. & 27. 11.

[f] *Poſſid. de vita Auguſt. cap. 15.*

Poſsidio & aliis conviviis, quibus ſecum ad menſam conſtitutis id dixerat, reſpondentibus, ſe quoque animadvertiſſe ac miratos eſſe: *Credo, ait, quòd fortè aliquem errantem in populo Dominus per noſtram oblivionem & errorem doceri & curari voluerit, in cujus manu ſunt, & nos, & ſermones noſtri. Nam quum propoſitæ quæſtionis latebras tractarem, in alium ſermonis excurſum perrexi: atque ita, non concluſa vel explicata quæſtione, diſputationem terminavi, magis adverſum Manichæorum errorem, unde nihil dicere decreveram, diſputans, quàm de iis quæ aſſerere propoſueram.* Negotiator autem quidam, nomine Firmus, Auguſtino poſtea confitebatur lacrymans, *ſe, qui Manichæorum ſectam ſecutus fuiſſet, & in ea quamplurimis annis vixiſſet, ac propterea multam pe-*

cuniam ipſis Manichæis, vel eis quos dicunt electos, incaſſum erogaſſet, fuiſſe hoc tractatu ejus in eccleſia per Dei miſericordiam correctum, atque catholicum factum. Unde Auguſtinus & alii, quibus quærentibus, ex qua re potiſſimum in illo tractatu ſibi ſatisfactum fuerit, narrabat, ſermonis ſeriem recognoſcentes, profundum conſilium Dei pro ſalute animarum mirantes, glorificaverunt ſanctum ejus nomen: qui quum voluerit, & unde voluerit, & quomodo voluerit, & per ſcientes & per neſcientes animarum operatur ſalutem, inquit Poſſidius. Enimvero quis novit an qua ratione Firmo, à Manichæis, [g] qui magiſtrum ſuum Apoſtolum Chriſti eſſe, atque [h] manna fudiſſe dicebant, faſcinatam medicinam attulerit: eadem cuipiam infirmo, à Papiſtis, qui Sanctiſſimo Domino ſuo Apoſtolicam, immo Apoſtolica majorem poteſtatem tribuunt, ſeducto, mederi conſtituerit Deus. Præſertim cujus alio item providentiæ documento factum eſt, ut, quum Theſes iſtæ, non modò ſub prelo eſſent, ſed & excuſæ propemodum, certè ante Comitia noſtra, menſe Julio, quemadmodum ſperabam, prorſus excudendæ, mihi, hoc Londini agenti, oſtenderetur liber Juſti Calvini Veteracaſtrẽſis, ad vernas hujus anni nundinas excuſus, in quo proſcindor convitiis quod Bellarmini Baroniique vitia patefecerim, & ex eiſdem improbantur quæ de quorundam Pontificum Romanorum erroribus ſecundæ theſi adjeceram. Inſtillavit enim Pontificium virus, non Veteracaſtrenſibus ſolum in Bavaria, ſed noſtratibus etiam permultis admiratio hujuſce paris Cardinalium inprimis Bellarmini. Qui, Anglorum collegio fidei controverſiis imbuendo Romæ præfectus à Gregorio Papa Decimo tertio, ad [illegible] *mandos novos milites*, ut [h] ait, & non verè *milites*, ſed [k] cum Michaele ac Pontificis hoſtibus, *non cum infernorum copiis congreſſuros*, quantum & quale ſemen excitârit, apparet ex [l] recenti Sereniſſimæ noſtræ Principis edicto, pietatem, clementiam, juſtitiam ſpirante, contra *Jeſuitas* & *ſeculares presbyteros*. Expectabunt autem [illegible] fis aliquem talem, aut à tali deceptum, qui hîc de Papæ Honorii monothelitica hæreſi, de Bellarminique Banneſiique ſcribendi occaſio data eſt, ut ſe de infamia à Papiſtis familiari agnoſcat, ut Firmanus [illegible] [illegible] quàm ineptè ſit [illegible] ſtrenſis

---

[g] *Auguſtin. contra epiſtolam Manichæi, quam Fundamenti vocant, cap. 5.*

[h] *Idem, lib. de hæreſibus, cap. 46.*

[i] *Bellarmin. ad lectorem epiſt.* [illegible] *primo* [illegible]

[h] Apoc. 12. 7.

[l] *Novembr. 5. Anno regni quadrageſimo quarto.*

[m] *Apolog. pro Rom. Eccleſia.*

ſtrenſis Bellarminum prædicet, tanquam pro fideli & orthodoxo doctore ideo habendum, quia [n] Whitakerus & [o] Junius, piæ memoriæ, viri ornatiſſimi, laudârunt ejus ingenium, judicium, & induſtriam; oſtendet à [p] me obiter adverſus Baronium cõmemorata ſententia œcumenicæ Synodi, anathema dicentis Origeni velut hæretico, cujus tamen ingenium, judicium, & induſtriam, à [q] Vincentio ſummè, ac meritò, celebrari teſtatur [r] Veteracaſtrenſis. Nec dubito quin æqui æſtimatores rerum, ſi mea cum illorum ſcriptis diligenter ad *Lydium* veri lapidem examinârint & contulerint, in utrumque competere, præſertim in Bellarminum, judicaturi ſint, quod [s] Paulus Apoſtolus, *repletus Spiritu ſancto*, dixit Elymæ Barjeſu pſeudo-

prophetæ

[n] *Præfat. diſputat. de ſacra Scriptura, ad Gulielmum Cecilium.*

[o] *Præfat. in animadverſ. ad Bellarm. controverſ.* 1.

[p] *Antilogia adverſum*, §. 43.

[q] *Vincent. Lirin. commonit. adverſ. hæreſ. cap.* 23.

[r] *Præſcript. adverſ. hæreticos perpet. tract.* 5. *ad eum locum Vincentii.*

[s] Act. 13. verſ. 9.

prophetæ Judæo, ſtudenti Sergium Paulum proconſulem à doctrina Chriſti avertere: [a] *O plene omni dolo & maleficentia, fili diaboli, inimice omnis juſtitiæ, non ceſſabis pervertere vias Domini rectas?* Tibi verò minorem lucubrationem hanc, ampliſſime Præſul, cui majorem, ſi vires ſuppeditaſſent, debui, non privato ſolùm nomine dedicandam arbitratus ſum, verùm etiam publico, quandoquidem & Papiſticas hęreſes à nobis multiplice vigilantia ſtudioque depellis; & piorum verbi miniſtrorum manus, ut lupos, veſtimentis ovium amictos, à gregibus arceant, coroboras. Deus, benigniſſimus omnium officiorum Eccleſiæ ſuæ præſtitorum, & autor, & remunerator, eadem tibi diu præſtandi facultatem concedat: ut quemadmodum [a] pi-

am

[a] verſ. 10.

[a] Camden. Britannia: in Surria.

XUM

am munificentiam tuam, in ædibus opibuſque ad ſublevandos pauperes & promovendas bonas literas adhibitis, poſteritas grata recognoſcet; ita religioſam curam providendi [5] famulitio Dei de fidis ac prudentibus diſpenſatoribus, qui famelicas animas pane vitæ paſcant, æterna memoria proſequatur. Oxon. Novembr. 15. 1602.

[5] Luc.12.42.

* * *

Theſium, quibus quæque partibus *& paragraphis tractentur, &* defendantur, index.

1 *Sacra Scriptura docet Eccleſiam quicquid ad ſalutem eſt neceſſarium.* Præfat. §. 8. Theſ. §. 3. & ſequentib. Apolog. §. 2. & 29.

2 *Eccleſia militans errare poteſt, & moribus, & doctrina.* Præfat. §. 9. Theſ. §. 9. Apolog. §. 39

3 *Major eſt autoritas Scripturæ quàm Eccleſiæ.* Præfat. §. 10. Theſ. §. 17. Apolog. §. 6.

4 *Sancta catholica Eccleſia, quam credimus, eſt cœtus univerſus electorum Dei.* Præfat. §. 11. Theſ. §. 23. Apolog. §. 12. & 38.

5 *Romana Eccleſia nec catholica eſt, nec ſanum membrum catholicæ.* Præfat. §. 12. Theſ. §. 27. Apolog. §. 23.

6 *Eccleſiæ reformatæ in Anglia, Scotia, Gallia, Germania, ceteriſq; regnis & rebuspublicis, jure à Romana ſeipſas ſegregârunt.* Præfat. §. 13. Theſ. §. 43.

XUM

Thesium, quibus quæque partibus & paragraphis tractentur, & defendantur, index.

1 Sacra Scriptura docet Ecclesiam quicquid ad salutem est necessarium. Præfat. §. 8. Thes. §. 3. & seq. contin. Apolog. §. 2. & 29.

2 Ecclesia militans errare potest, & moribus, & doctrina. Præfat. §. 9. Thes. §. 9. Apolog. §. 39.

3 Major est authoritas Scripturæ quam Ecclesiæ. Præfat. §. 10. Thes. §. 17. Apolog. §. 6.

4 Sancta catholica Ecclesia, quam credendo, est cœtus universus electorum Dei. Præfat. §. 11. Thes. §. 23. Apolog. §. 12. & 38.

5 Romana Ecclesia nec catholica est, nec sanum membrum catholicæ. Præfat. §. 12. Thes. §. 27. Apolog. §. 23.

6 Ecclesia reformata in Anglia, Scotia, Gallia, Germania, cæterisque regnis & rebuspublicis, jure à Romana sese segregârunt. Præfat. §. 13. Thes. §. 43.

CARISSIMIS *in* CHRISTO *fratribus*, Præfectis Collegiorum Oxonienſis *Academiæ, & ſtudioſorum cœtui*,

Johannes Rainoldus gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

Samuelem prophetam, filium primogenitum, Anna mater ſtatuens Deo, à quo ipſum ardentibus precibus impetraverat, ad miniſterium in tabernaculo conventus obeundum dicare & conſecrare: [a] *Non aſcendam*, inquit, *donec educatus fuerit puer iſte; tunc adducam eum, ut in conſpectu Jehovæ compareat, & maneat ibi uſque in ſeculum.* Ego verò meum quaſi Samuelem, hunc primum

[a] 1.Sam.1,22.

fœtum munere divino in lucem editum, valentem item & firmum, educati inſtar, eſſe cupiebam, priuſquam ad cœleſtis tabernaculi uſum, ſanctæqúe Eccleſiæ ædificationem, eum Deo ſiſterem. Ac piorum quidem judicio apud exteros talem æſtimatum inde fit probabile, quòd ornatum laude [b] utiliſſimi operis, denuo excudendum, & in plures oras vulgandum curaverunt. Domi autem typographus, multorum poſtulatu, ſi hoc ſignum eſt paris approbationis, eum voluit etiam recudere Latinè: quem tamen in Anglicam linguam à me verſum, & auctum apologia, ut [c] Anna novam veſtem confecit ſuo Samueli, noſtratibus, aliquoties excuſum, communicaverat. Ceterùm mihi ipſi, fœtus teneritudinem magis magíſq; animadvertenti, tantum à Samuelis, prophetæ evaſuri, præclara & eximia educatione abeſſe viſus eſt: ut obnixè contenderim ne iteraretur editio, quoad ejus oſſa ceteráque membra formare perfectiùs, quemadmodum [d] nutrix ſolet infantis, mihi vacaret.

2 Interim, quod Anna filii unius Deo conſecrati præſtantiſſimis dotibus conſequuta eſt, id ego dicatione reliquorum

omnium

[b] *Præfat. ei præfixa, in præcipuorum doctrinæ Jeſuiticæ capitum tomo 5. Rupellæ, apud Theophilum Regium. M. D. LXXXVI.*

[c] 1. Sam. 2. 19.

[d] *Galen. de temperament. lib.* 3. *cap.* 2.

omnium, tametſi numeroſior mihi quàm [e] Annæ ſoboles daretur, implere quatenus poſſem ſtudui. Quippe qui putarem vocem illam [f] Socratis, jubentis Adimantum fratri in pejore cauſa opem ferre, in meliore potiùs audiri oportere: *Adſit viro frater, ut habet proverbium; quare tu, ſi quid hic prætermiſit, adjuva.* Eo ſanè animo, tanquam ad ſubſidium quintæ harum theſium, Romanam ſcilicet Eccleſiam nec catholicam eſſe, nec ſanum membrum catholicæ, aggreſſus ſum ſcribere contra Jeſuitas de Romanæ Eccleſiæ idololatria. Cujus diſputationis libros duos è ſeptem (quid enim aliud facerem, cui [g] David, Abiſaium cum exercitus parte adverſus Sebam mittens, ne conjurationis vires invaleſcerent dum integræ copiæ convenirent, ob oculos verſaretur?) quot tunc per difficultates varias abſolvere quivi, publicavi: propterea quia honor Lincolnienſis Decanatus, ex laudatis [h] Eccleſiæ noſtræ inſtitutis, majus mihi onus docendi viva voce impoſiturus erat, quàm præ infirmitate forem par ferendo; nedum ut ſcribendo quoq; ſuffecturum corpus ſperarem. Nunc poſteaquam divina providentia factum

[e] 1.Sam.2.21.

[f] *Apud Platonem lib.2.de repub.*

[g] 2.Sam.20.6.

[h] *Lib. canonum disciplinæ Eccleſiæ Anglicanæ, Synod. Lond. an. Dom.1571. cap. de Decanis Eccleſiarum.*

eſt, ut eò me, quod in primis optabam, abdicarem, & loco ad hujuſmodi occupationes magis opportuno, tametſi nec ab aliuſmodi vacuo, præficerer: erunt fortaſſe qui diſputationem, cura cogitatæ ad Lincolnienſes migrationis interruptam, pertexi à me cupiant, quò Jeſuiticorum ſophiſmatum, more Sebæ, ſimplices à ſincero [i] Davidis noſtri cultu ad Pontificias [k] pupas ſeducentium, [l] capita maturiùs per [m] gladium ſpiritus amputentur.

3 Verùm enimvero, quum Sebam Abiſaius perſequi cœpiſſet, [n] Amaſa, perfidiosè confoſſus à Joabo, volutabat ſe in ſuo ſanguine in medio tritæ viæ: quapropter videns quidam cunctos venientes ad Amaſam ſubſiſtere, amovit eum à trita via in agrum, & pallium ei injecit: cadavere autem amoto progrediebatur unuſquiſq; ad perſequendum Sebam. Sanderus & Sanderi [o] ſectatores aliquot, libris inſcriptis *de ſchiſmate Anglicano*, adegerunt [p] gladium linguæ maledicæ in multos juſtiores & meliores ſe, ut in Amaſam [q] Joab: ac eorum famæ, ſeipſam in ſuo ſanguine quaſi volutantis, cadaver Chriſtianis ſpectandum medio tritæ viæ objecerunt. Cujus

---

[i] Ezek.34.23. & 37.24.

[k] Ezek.16.17. Apoc.9.20.

[l] 2.Sam.20.22.

[m] Eph.6.17.

[n] 2.Sam.20.12

[o] *Riſhtonus, Ribadeneira, & Pollinus.*

[p] Pſal.57.5.

[q] 1.Reg.2.32.

intuitu quum tardari milites, quos Sebam expeditiùs perſequi decebat, reſciſceret vir ampliſſimus: autor mihi fuit ejus è via in agrum velut amovendi, & juſta diſceſſionis noſtræ a Papani defenſione velandi. Ad hoc igitur ſuſcipiendum ſi adductus dicar, ut [e] Cicero ad Sexti Roſcii patrocinium, rogatu nonnullorum, quorum nec benevolentiam erga ſe ignorare, nec autoritatem aſpernari, nec voluntatem negligere deberet: haud inficias ibo. Quamvis incitari etiam potuerim ſpe ſimilis ſucceſſus, atq; viro Amaſam amolienti contigit: futurū nempe ut fœdis iſtorum opprobriis in mendacii latebras è luce veri profligatis, Davidis milites alii, haud ſcio an & ipſe, qui expertus ſum illud Annæ, [f] *Jehova morte afficit, & in vitā reſtituit, demittit in ſepulcrū, & educit*; de integro Sebam perſequamur.

4 Cæterùm quæ me cauſæ abhinc annos ampliùs viginti commoverant, ut Briſtoi ſcorpionem, inſidias nobis gemino calumniarum & cavillorum aculeo in [g] *Motivis* & [h] *Quæſtionibus* tendentem, allidere cogitarem: eæ commoverunt magis in præſenti, ut iſtorum preſterem volantem aſpidemve; aut ſi quod venenatius eſt ſerpen-

---

[e] *Pro Sex. Roſcio Amerino.*

[f] 1.Sam.2.6.

[g] *Motiv. ad fidem catholicam.*

[h] *Quæſt. proponend. hæreticis à catholicis.*

tis genus, enecare cuperem. Nam ſereniſſimam noſtram Reginam Elizabetham, alumnam pietatis, propugnatricem fidei, cultricem manſuetudinis, nutricem Eccleſiæ, cuſtodem reipublicæ, patriæ parentem, Briſtous cum [w] impio tyranno [x] comparavit obiter in tranſcurſu, & fidem deſeruiſſe [y] innuit. At iſti eadem probra, & multo tetriora, non in ipſam ſolum, ſed etiam in parentes, in Edwardum fratrem, in ſenatum, comitia, cunctos ordines regni, conviciis ex profeſſo congeſtis, inculcatis, apertis, abſque ulla circuitione, evomunt. [z] Briſtous generalibus verborum contumeliis, Epiſcopos, Miniſtros, Academias noſtras, & univerſum populum, erroris, impuritatis, perfidiæ condemnavit. At iſti peculiaribus inſuper vitiorum maculis Cranmerum, Bucerum, Petrum Martyrem, alióſque præſtantes in veræ religionis inſtauratione adminiſtros Dei, ac varia Eccleſiæ Anglicanæ membra, nominatim inquinant. Briſtous multijugis circumductionum ſtrophicarum ambagibus conatus eſt Romanam Eccleſiam itidem fucare, ac ſi Judaicam, qualis erat [a] ante regnum Joſiæ, aut [b] ſub adventum Chriſti,

[w] Pharaone illo, qui non agnoſcebat Joſephum. Exod. 1.8. Act.7.19.

[x] *Motiv.*47.

[y] *Motiv.*40.

[z] *Motiv.*31. & 39. *Quæſt.*41. & 48.

[a] 2.Reg.21.3.

[b] Matth.5.20. & 15.3. & 23. 26.

defendiſſet quiſpiam adverſus reformationem [c] tum ex Scripturis inſtitutam. At iſti, [a] unum echini vaframentum pluris, quàm multa vulpis facientes, licet [d] ſimiles vulpibus per vaſtitates ſint, præcipuè ſtudent Principis primatum demoliri, Pontificis autem exſtruere: quo facto, nihil poterit impedimenti objici quin Papa, tanquam [e] Tereus, certò rem adeptus,

Vicimus, exclamet, mecum mea vota feruntur.

Briſtous libris ſingulis ſemel duntaxat, quòd ſciam, editis pugnavit: iiſque ſcriptis unica lingua noſtrate, quæ paucis, ubi venales proſtabant, intellecta eſt. At iſti odium nobis conflant totidem [f] linguis, quot [g] Pilatus Chriſtum infamem reddere inſtituit; nec minùs intellectis à plurimis: & operibus [h] ſepties ſaltem [i] octieſve, ſi non ſæpius, excuſis. Rurſum iſti majore probabilitatis & modeſtiæ ſpecie irrepunt in ſimplicium animos, quia Sanderus ſe cuncta ex fide dignis teſtibus hauſiſſe; ceteri verò ſua vel ex Sandero, viro ſancto, (ſic illum [k] jure laudant) vel ex aliis gravibus,

[c] 2.Reg.23.2. Matt.5.17. & ſequentib.

[a] Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα. *Plutarch. utra animant. prudent. ſint, terreſt. an aquat.*

[d] Ezek.13.4.

[e] *Ovid. Metamorphoſ. lib. 6.*

[f] *Latina, Hiſpanica, & Italica.*

[g] Ioh.19.20.

[h] *Colonia,* 1585. *Romæ,* 1586. *Ingolſtadii, Madriti, Cæſar-auguſtæ, Antverpiæ,* 1588. & *iterum Romæ,* 1594.

[i] *Alicubi, pręterquam Romæ, in Italia.*

[k] Nos in hac terra ſolemus eos omnes appellare ſanctos qui benefaciunt nobis: *inquit Carthuſianus quidam in Italia Philippo Cominæo, roganti* cùr Galeacium tyrannum, templi ipſorum exædificatorem, ſanctum appellaſſet. [*Cominæ. commentar. de Carolo VIII. cap. 15.*] *Sanderus autem, Principis patriæque proditor, ad mortem uſq; pro monarchia Eccleſiæ Romanæ ac pro Papiſtis decertavit.*

ſcilicet, autoribus ſe tranſtuliſſe profitentur. At Briſtous, qui [k] Goliam agens, aut [l] Thraſonem, formidatum omnibus, de Proteſtante quodam [m] quæſivit jactabundus, *Ecquis magnorum ejus magiſtrorum ad Quæſtiones meas reſpondebit?* hæc [n] ibidem de nobis ſcripſit: *Reſuſcitarunt non unam, aut duas, ſed* [4] *permultas hæreſes antiquas,* [5] *præter mille minimum amplius (audeo dicere) à ſeipſis excogitatas.* In quibus, ut ex altera parte præfidentem inſcitiam oſtendit, ſuperbæ temeritatis paulo pòſt convictam, quando & *Motiva* ejus enervavit, non ſolum ad *Quæſtiones* reſpondit [o] eruditus laborioſúſque ſervus Chriſti: ita ex altera inſignem prodidit vanitatem, qualem [p] *Artotrogo*, paraſito ſuo, *Pyrgopolinices* in Plautina fabula deridendam propinat.

PYR. *Ecquid meminiſti?* AR. *Memini: centum in Cilicia*

Et quinquaginta, centum Sycolatronidæ,

Triginta Sardi, ſexaginta Macedones,

Sunt homines tu quos occidiſti uno die.

PYR. *Quanta iſtæc hominum ſumma eſt?*

AR. *Septem millia.*

PYR. *Tantum eſſe oportet: rectè rationem tenes.*

---

[k] 1. Sam. 17. 10

[l] *Terent. Eunuch. act. 3. ſcen. 1.*

[m] *Quæſt.* 34.

[n] *Quæſt. ult.*

[4] So many. Tam multas *verò dicit, reſpiciens id quod affirmaverat, Quæſt.* 38. apud Proteſtantes *nimirum* reperiri antiquas hæreſes quinque & viginti minimum.

[5] Beſides (as I am bold to ſay) at leaſt a thouſand more of their owne invention.

[o] *Guliel. Fulk. retent. adverſus motiv. Briſtol.*

[p] *Plaut. in Milite glorioſo.*

Ar. *At nullos habeo ſcriptos: ſic memini tamen.*

Denique Sanderus imitatione ac laudatione Briſtoi non tam [q] proverbium vetus renovat, *Aſpis à viperâ venenum mutuatur*, quàm novi anſam præbet, Aſpis & ſuo & viperæ veneno pugnat: immo viperarum turbam veneno vtriuſque inſtruit, Papiſtas virulentiſſimos, qui paſſim tripartitum libellum *de ſchiſmate Anglicano*, non ut eſurientis & mendaciſſimi Græculi, ſed ut Attica fide ſcriptoris, opus citant. Quo juſtiùs mihi videbar vel exemplo Chriſti conterentis [r] *ſerpentes, progenies viperarum*, commoveri poſſe, ut viperas, ex iſto ſerpente ſubnaſcentes, in ipſius utero per Dei gratiam opprimerem.

5 Quòd ſi, quia prophetis [s] aſcendendum eſſe ad irruptiones didiciſtis, optabitis navatam à me potiùs operam adverſus Bellarminum, hoſtem omni ex parte caſtrorum periculoſiùs nobis inſidiantem: ſciatote me in vallo quaſi obducendo pro Anglicana Eccleſia, cujus Chriſtianam reformationem iniquiſſimè nota ſchiſmatis infuſcant, vitare nequiviſſe quin illum ſæpenumero confutandum proponerem. Etenim

[q] *Tertullian. adverſ. Marcion. lib. 3. cap. 8.*

[r] Matt. 23. 33.

[s] Ezek. 13. 5.

XUM

Etenim primariæ controverſiæ caput, de ſuprema ſecundum Deum Principiſne, an Papæ, in gentem Principi ſubjectam poteſtate, Sanderus argumentis eiſdem in minore volumine de ſchiſmate, quibus in majore de viſibili monarchia Eccleſiæ ventilat agitátque: [t] Bellarminus autem monarchiam Sanderi ad ſuas manus perveniſſe, ac [u] ejus ſe veſtigiis inſiſtere oſtendit. Reliquum porrò truncum Sanderani criminis Bellarminus ſeorſum per ſingulas partes expolit, & univerſum ſimul [x] commendat hiſce verbis: *In Anglia noſtris temporibus regnante Henrico, & poſtea Edwardo, totum regnum à fide quodammodo apoſtatavit; regnante Maria, iterum totum regnum ad Eccleſiam rediit; regnante Elizabetha, iterum regnare cœpit Calviniſmus, & vera exulare religio.* Ego verò ad meam ſtructuram muniendam contra violentiſſimos cujuſvis quantumcunque ſpumantis undæ impetus excitabar exemplo marinæ avis, alcyonis; quæ (ut [y] fertur) nidum, ex firma & exquiſitè compacta materia fabricatum, litori, quò fluctus extremi pertingunt, applicat; & quicquid ex appulſu aquæ deprehendit nondum ſatis ſolidè coagmentatum eſſe,

id

[t] *Præfat. in libros de Romano Pont.*

[u] *De Rom. Pont. lib. 1. cap. 5.*

[x] *De Rom. Pont. lib. 5. cap. 7.*

[y] *Plutarch. utra animant. prudentiora ſint, terreſt. an aquat. Ælian. de animalib. lib. 9. cap. 17.*

id ſarcit ac conſtipat. Namque ſi alcyonem [a] futuræ prolis cura & amor naturalis tam ſolicitam habet, ut pullis pariendis ædificium præparet impenetrabile mari: metuendam rebar cenſuram ejus Spiritus, [a] qui homines ex hujuſmodi animantibus erudit, niſi ad tuendos prophetarum filios adverſus decumanos & tumidiſſimos etiam, non modò minores fluctus, domum quàm maximè communire niterer. Nec meum hujus rei ſtudium infregit cupiditas nonnullorum: quibus omnis mora, ut fit, nimium longa feſtinantibus viſa eſt. Prudentiores, qui ſciunt [b] diutius duraturos tres verſus cunctante Euripidis ſtylo deductos, quàm centum præcipitante Alceſtidis effuſos, ſperabam cum [c] Hieronymo aſſenſuros Catoni, *Sat citò, ſi ſat bene*: & ad Ciceronis ardorem adjuncturos candorem Ciceronis, [d] qui, quanquam vehementer expeteret munus literarium à Varrone promiſſum, tamen quod ab illo tardiùs fiebat, diligentiùs fieri interpretans, excuſabat. Præſertim ſi triennium à Sandero libris de ſchiſmate impenſum, eoſque nihilominus abſolvendos [e] alteri relictos animadverterent: & quanto plus ſpatii ad ſananda

[a] *Plutarch. ibid. & opuſc. de naturali amore parentum erga proles.*

[a] Prov. 6.6. Eſai. 1.3. Jer. 8.7.

[b] *Valer. Max. lib. 3. cap. 7.*

[c] *Epiſt. 26 ad Pammach. cap. 4.*

[d] *Præfat. in Academ. quæſt. lib. 1.*

[e] *Riſhtoni.*

ſananda talia vulnera requiratur, quàm ad infligenda, ex [f] Homericarum Litarum tarditate comparata cum Ates velocitate reputarent.

6 Hoc ſanè modo, ut potui magis quàm ut volui, progreſſus ſum in opere Sanderi aliquouſque, ad præcipuæ partis conſummationem: donec providentia divina variis obſtaculis inhiberet ne pergerem. Quod de inopia materiæ idoneæ ac in promptu itidem habendæ, ut à [g] Solomone ad opus templi præparata ligna lapidéſque, non tantopere dico. Tametſi deerant mihi, fateor, legationum aliarúmq; rerum inſtrumenta & acta, pernecessaria variis criminibus refellendis, quæ autores & cauſam intentati nobis ſchiſmatis attingunt. Etiam libri quidam à [h] Sandero & [i] ſimiis Sanderanis citati: unus potiſſimùm, Raſtalli nempe Judicis de vita Thomæ Mori, probri, ad maximum toti religionis reformationi odium conflandum, in illuſtriſſimam fœminam, ejus fautricem, regémque præſtantiſſimum jacti teſtis unicus. Quem haud ſcio an pari commento excogitatum adhibuerit Sanderus, ac Syrus [k] Terentianus, fatigaturus Demeam,

monſtravit

[f] Iliad. lib. 9.

[g] 1. Reg. 5. 15.

[h] De ſchiſm. Angl. lib. 1. in marg.

[i] Ribadeneira. & Pollino.

[k] Adelph. act. 4. ſcen. 2.

monſtravit ei viam per angiportum minimè pervium. Profectò[l] Stapletonus hoc facit perveriſimile, quando cum eodem Raſtallo ſe verſatum eſſe familiariter in communi exilio, & de Moro frequenter colloquutum narrat; nec indiligenter evolviſſe omnes ſcriptores, qui de Moro aliquid ſcripſiſſe videntur, aſſeverat; eóſque, nullo prorſus Raſtallo interſerto, ſigillatim enumerat. Sed remora mihi objecta difficilior erat, qualis [m] Epaphroditi ad Philippenſes ſuos reditum impediebat, quum proximè mortem ægrotaret. Nam præter intemperiem ex graviſſimo frigore, quæ vires meas ante triennium ſic afflixit hieme fere tota & magna parte veris, ut vita in diſcrimine verſari putaretur; præter acerbiſſimos cruciatus podagræ, qui multos mihi deinceps menſes parum cõmodos ad ſtudia reddiderunt, nec abſque ſimili metu; aurium tinnitus, vel potiùs ſtrepitus validus duos jam integros annos & dimidium, alia perſæpe multiplici ægritudine auctus, me diſtinuit. Morbus utrùm finem mortiferum certò minitans ſi intendatur & longus ſit, viderint [n] medici. Tam moleſtus quidem mihi perpetuo velut

lut

[l] *Lib. inſcript. Tres Thomæ: proœm. in Tho. Mori vitam.*

[m] Phil. 2. 26.

[n] *Aretæus de morbor. diuturnor. curat. lib.1, cap.3.*

lut tympani ſono turbante caput interdiu, noctu item magis vexante dum multas horas temporis ad quietem à natura dati tranſire cogit inſomnes: ut [o] Fabii conſilium, *ne lucubrationi plus irrogetur quàm quod ſomno ſupererit, haud deerit, quoniam diligentiæ ſcribendi obſtat fatigatio*; ad diurna quoque ſtudia, magnam animi contentionem poſcentia, ex analogia rationis accommodandum ducere. Melior enim Fabio magiſter, Eccleſiaſtes, [p] *Qui findit ligna*, inquit, *periclitabitur eis, ſi poſtquam hebetaverit ferrum, is aciem non exacuat, ſed vires intendat.* Quæ vox, quantumvis alium ad ſcopum collineet, è ſententiæ tamen tenore ſimul infert rem & indicatam [q] veteri proverbio, *Malo nodo malus cuneus requirendus eſt*: & firmatam exemplo Milonis Crotoniatæ, qui (oblîtus quod [r] dixerat de lacertis ſuis, *At hi jam mortui ſunt*,) [s] conatus fruſtra inſertis manibus divellere quercum fiſſam cuneis adactis, itáque melius findendam, miſerè periit. Nec dubito quin periculum ab Eccleſiaſte denunciatum ſi intenderem vires, quum ferri hebetati aciem exacuere cœleſtis eſſet medici, non invalitudinis meæ, cauſam ſatis ju-

ſtam

[o] *Quintilian. lib.10.cap.3.*

[p] *Eccl.10.9.*

[q] *Hieron. epiſt. 83. ad Oceanum.*

[r] *Cic. de ſenect.*

[s] *Valer. Max. lib.9.cap.12.*

ſtam præbuerit optandi, ut ad id quod reſtat ex peſſimo Sanderi nodo diffindendum aliquis firmioribus cuneis inſtructus, & ſecurim acutiorem validioréſq; lacertos habens, ſe accingeret.

7 Proinde, quia nemo factus eſt ad otium, nec nobis ſolis nati ſumus, de facilioris operæ negotio cogitavi, recognoſcendis theſibus, quas olim exaraveram: ſicuti [t] Palinurus, poſtquam vidit fieri non poſſe ut contra ventos in Italiam tenderet, deflexit in Siciliam, approbante Ænea, ubi antè fuerant hoſpitio accepti. [u] Paulus, & comites, quum à Spiritu ſancto prohibiti fuiſſent ſermonem Dei loqui in Aſia & Bithynia, ex viſo, quod per noctem Paulo eſt conſpectum, Macedone quodam precante ipſum, & dicente, *Tranſiens in Macedoniam ſuccurre nobis*, collegerunt ſeſe à Domino in Macedoniam vocari ad evangelium illis annunciandum. Mihi, cui Deus ordinarium verbi ſui præceptum eodem loco ac viſum extraordinarium Paulo eſſe voluit, mandatum [x] acuendi & [y] ædificandi alios, [z] ſtandíq; in irruptionibus, [a] aculeos admovit, ut provinciam iſto modo [b] decertandi pro fide ſanctis ſemel

[t] *Virg. Æneid. lib. 5.*

[u] Act. 16. 6.

[x] Heb. 10. 24.

[y] 1. Thes. 5. 11.

[z] Ezek. 13. 5.

[a] Eccl. 12, 13.

[b] Jud. verſ. 3.

mel tradita ſuſciperem. Nam etſi veritatem theſium mearum pridem contra impetus Gregorii Martini & Thomæ Stapletoni, apologia Anglicè ſcripta, propugnaveram: [c] Stapletoni tamen calumniæ Latina lingua priùs vulgatæ, ac poſtea [d] repetita editione auctæ, auctam Latinámq; itidem apologiam, ne latiùs emplaſtro pateret vulnus, flagitabant. Præterea ex iſtorũ ſerpentum & ſimilium quaſi dentibus proſeminatus, & ad quoſdam è noſtris ſpoliandos immiſſus, exercitus *Jeſuitarum* & *Presbyterorum ſeculi* redivivum ſiſtit *Nachaſh* Ammonitam: [e] qui, caſtris contra Judaicam Jabeſi urbem poſitis, hac lege cum civibus ſe pacturum dixit, ſi effodi ſibi oculum cujuſque dexterum paterentur. Immo, præcurrere Ammonitam cupiens, & funeſtius probrũ toti Anglicano Iſraeli imponere, hac una conditione fedus percutiet, ſi effoſſo oculo non dextero ſolùm, ſed utroque, cæcam obedientiam (quam Jeſuitæ quanti faciant, [f] alibi oſtendi,) præſtare Papæ voluerint. Quamvis autem nequeam inſtruere tantas copias ad talem peſtem Jabenſibus noſtris avertendam, quantas alii multi, à quibus, velut à [g] Saule

ac

[c] *Demonſtrat. principior. fid. doctrin. Pariſ. apud Sonnium. M.D.LXXXII.*

[d] *Relect. principior. fid. doctrin. Antuerp. apud Keerbergium. M.D.XCVI.*

[e] 1. Sam. 11. 2.

[f] *De idololatria Rom. Eccleſ. præfat. ad Angl. Seminar.* §. 7.

[g] 1. Sam. 11. 9.

ac Samuele, auxilium imploratum eſt: tamen, veritatis vi invicta fretus, auſim affirmare, quicunque tenuiculum mearum theſium agmen cum adverſariorum inermi & inanimi turba comparârit, eum nullo virium Ammoniticarum terrore, ut fœdiſſimo ſe tyranni jugo ſubmittat, adactum iri. Niſi minus habeat cordis quàm [h] Romani, Juliano duce, contra perfidum Daciæ regem Decebalum, à Domitiano miſſi: qui, quum trucidatas vidiſſent Daci copias, iſque novi exercitus ſpeciem ſimularet cædendo plurimas arbores, regiæ propinquas, & earum truncos armis induendo, expavefacti receſſerunt.

8 Nam quum [i] Proteſtantes, Eccleſiæ ab erroribus & ſuperſtitionibus purgãdæ ſtudio perciti, à Tridentina Synodo peterent ut ex ſacræ Scripturæ judicio deciderentur controverſiæ, quod Bohemis annuerat [k] Baſileenſis Synodus, & ante Synodum Baſileenſem [l] catholici doctores annuendum agnoverant: prudentiores

---

[h] *Dio Xiphilin. epit. in Domit.*

[i] *Sleidan. comment. lib.* 23. *an. Dom.* 1552.

[k] *Seſſ. 4. in ſalvo conductu Bohemorum, his verbis:* Lex divina, praxis Christi, Apoſtolica, & Eccleſiæ primitivæ, unà cum conciliis doctoribúſque fundantibus ſe veraciter in eadem, pro veriſſimo & indifferente judice in hoc Baſileenſi concilio admittentur.

[l] *In reſponſione ad object. 9. Huſſitarum, apud Cochlæum, hiſt. Huſſit. lib.* 1. *dicentes:* Secundum ſacram Scripturam (quum ſit regula infallibilis, metrum & menſura omnium agibilium humanorum) judex eccleſiaſticus, præſertim in materia fidei, judicare debet.

facti patres [m] Tridentini *Scripturæ* ſoli tantum deferre noluerunt, ſed cum verbo Dei *traditiones* & decreta humana copulârunt. Eodem prorſus modo, quo patres Judaici [n] *traditiones ſeniorum*, & [o] *dictum eſſe antiquis*, pro ſuperſtitionibus erroribúſque ſuis urgebant: etiam Deum tandem [p] affirmantes Moſi dediſſe in monte Sinai Scripturas atque [6] Talmud, ſive [q] geminam legem, [7] alteram ſcriptam, [8] alteram non ſcriptam; ut Papiſtæ Apoſtolos à Chriſto aiunt accepiſſe, non ſolùm quæ ſacris literis conſignata ſunt, ſed etiam reliqua dogmata, myſteria, ſacramenta Romanæ Eccleſiæ; ac verbum Dei in Scripturam traditionéſque [r] partiuntur, ſeu aliud Dei verbum non ſcriptum, aliud ſcriptum faciunt. Qua in re tametſi autores Chriſtiani non ita fraudem Satanæ obſervârunt cuncti, quin eam imprudentes interdum promoverint: [ſ] exploſerunt tamen veteres hæreticos, qui fingebant Chriſtum Apoſtolis ſecretò quædam revelaſſe communicanda dignis tantùm perfectíſque; & commenta ſua, Scripturis minimè nixa, tueri quaſi traditione Apoſtolica ſtudebant. Quis autem ſcit an ideo [t] Tridentina Synodus decretum de Scripturis & traditionibus ſic expreſſerit, ut videri poſſet (ſicuti [u] Kemnicius notavit) hoc ſolùm velle, unam & eandem eſſe doctrinam Evangelii, quam Apoſtoli primùm voce tradiderunt, & poſtea libris ſcriptis complexi ſunt, niſi patefeciſſet [x] Andradius Synodi ſenſum, non omnia informandæ fidei ac moribus, id eſt, animorum ſaluti neceſſaria Scripturis contineri. Quanquam ſuos alia mente, vel fuiſſe, vel eſſe debuiſſe arbitratus videtur vir Andradio major [y] Gregorius Decimus tertius: qui Regia Biblia, ſeu Scripturas magnificentia regia variis linguis editas, tanquam beneficium permagnum celebrat, dicens. *Nam quod ad Theologiam attinet, quæ eſt ſumma philoſophia, his libris omnia noſtræ religionis & Divinitatis myſteria explicantur: quod verò attinet ad eam partem, quæ Moralis nominatur, hinc quoque omnia ad omnes virtutes præcepta colliguntur*

---

[m] *Poſt ſeſſ.* 18. *in ſalvo conductu cõceſſo Germanicæ nationi:* Cauſæ controverſæ ſecundum ſacram Scripturam, & Apoſtolorum traditiones, probata Concilia, Catholicæ Eccleſiæ conſenſum, & ſanctorum Patrũ autoritates in hoc Tridentino concilio tractabuntur.

[n] Marc.7.5.

[o] Matt.5.21.

[p] *Talmud Babylon. tract.* Beracoth, *cap.*1.

[6] משנה *dicunt &* גמרא: *quibus ex duabus partibus Talmud conſtat, ut ex decretis & decretalibus jus Pontificium.*

[q] *Rabbi Moſes Maimon. præfat.* Miſnajoth. *Quas ſic appellat ille numero multitudinis, ut Epiphanius* [*hær.*15.] *& Hieronymus* [*epiſt.* 151. *ad Algaſ. quæſt.*10.] δευτερώσεις *dictas eſſe commemorant: tametſi Juſtinianus* [*novell.* 146.] *ait*, τὴν παρ' αὐτοῖς λεγομένην δευτέρωσιν, *ut à Judæis vulgò nuncupatur* משנה [7] תורה שבכתב [8] תורה שבעל פה

[r] *Catechiſm. Trident. in proœmio. Bellarmin. de verbo Dei non ſcripto, cap.*1. *& ult.*

[ſ] *Irenæ. adverſus hæreſes. lib.*1. *cap.*24. *lib.*3. *cap.*2. *&* 3. *Tertullian. de præſcript. adverſus hæret. cap.*25. *Hieronym. in Aggæ. prophet. cap.*1.

[t] *Seſſ. 4. decret. 1.*

[u] *Exam. Concil. Trident. part. 1.*

[x] *Orthodox. explicat. lib. 3.*

[y] *Liter. ad Philipp. Hiſpaniar. regem: in exemplis præcipuis actorum publicor. ad Regia Biblia & ſacrum apparatum pertinentium.*

ligantur: quibus quidem duabus partibus omnis noſtræ ſalutis & fælicitatis ratio continetur. Sed quoniam, etſi ſpes ſit Papiſtas veri cupidiores progreſſu temporis in ſententiam Pontificis tanti tranſituros, [z] perverſiores interim pro traditionibus certant: ego prima theſi contrà evinco, Scripturis comprehendi quæcunque ad ſalutem Eccleſiæ requiruntur.

9 Proximum Romanæ Curiæ propugnaculum quod reformationi oppoſuerunt iidem Tridentini patres, autoritas eſt Eccleſiæ: modeſtioribus quidem verbis [a] primò in ſpeciem, re autem vera ſimilibus atque pòſt effati ſunt; [b] *Eccleſia errare non poteſt in fidei ac morum diſciplina tradenda*. Utrùm exemplum item Judæorum hac in re ſequuti, jactantium, [c] *Non eſt peritura lex à ſacerdote, & conſilium à ſapiente, & verbum à propheta*: an [d] Perſicorum judicum, qui conſulti à rege Cambyſe ſororem ſuam impudicè amante, ecqua lex cuivis permitteret cum ſorore matrimonio jungi, reſponderunt, nullam ſe legem invenire iſtuc permittentem; at invenire quandam, per quam liceret regi Perſarum facere quæ libêret? Nam Eccleſia Pontificia,

impuro

[z] *Caniſ. Coſter. Lindan. Bellarmin. Greg. de Valent. Stapleton. Baron.*

[a] *Concil. Trident. poſt ſeſſionem 18. in ſalvo conductu conceſſ. German. nat.*

[b] *Catechiſm. Trident. in expoſ. Symb.*

[c] Ier. 18. 18.

[d] *Herodot. in Thalia.*

impuro idolorum flagrans deſiderio, & latriam illis exhibere volens, affectat flagitioſius conjugium quàm Cambyſes, nulla Dei lege cuilibet permiſſum. At legem, qualem Perſæ habebant ancillantem libidini regis ſui, Deus pro Eccleſiæ licentia non habet: ut inſanam potiùs Judæorum ſuperbiam fictores ejus imitari eſſe videantur. Quod divini juris ex omnibus Pontificiis judicibus peritiſſimus, partim Papa ipſe, partim Jeſuitarum & aliorum choris evidenter arguit: etſi Eccleſiæ nomine, haud dico plebem cum ſingulis paſtoribus, ſed vel Synodum Epiſcoporum ſignifices; nec particularem modò, ſed etiam generalem. Synodum a Papa non confirmatam, inquies: nam eam errare poſſe [e] aſſerunt. Immo, licet ita quoque permultorum è ſuis faſtum calcent, Eccleſiam Papæ oppoſitam errare poſſe [f] negantium: ego addo, & Synodum à Papa confirmatam. Quippe Tridentina, [g] jubendo libros ſacræ Scripturæ, prout in veteri vulgata Latina editione habentur, pro canonicis ſuſcipi, ac [h] illam editionem in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus haberi pro authen-

---

[d] *Leo I. epiſt. 24. & ſequentib. ad Theodoſium & Pulcheriam, Bellarmin. de Eccleſia militant. lib. 3. cap. 10. & 11. Gregor. de Valent. analyſ. fid. cathol. lib. 8. cap. 7.*

[e] *Concil. Baſil. in reſponſione ſynodali, de autoritate generalis Concilii ſupra Papam. Card. Cuſanus, Gerſon, Almain, &c. quibus itidem placet Concilium ſupra Papam eſſe.*

[g] *Seſſ. 4. decreto 1.*

[h] *Decret. 2.*

authentica, nec à quoquam rejici quovis prætextu, incurrit in erroris notam turpiſſimam: quam ut [i] Kemnicius aperit, dicendo, hinc pro iis quæ Spiritus ſanctus in Hebraicis & Græcis fontibus ſcripſit, ea tanquam authentica obtrudi quæ librarii mutârunt, mutilârunt, atque addiderunt; ſic [k] Bellarminus agnoſcit taxari jure, ſi vera ſit, dum pro falſa reſpuens, *Quis*, inquit, *ſanæ mentis homo unquam diceret librariorum vitia ſuſcipienda pro Spiritus ſancti verbis?* Enimvero quod ille, & ante illum [l] Andradius adverſus Kemnicii notationem regerunt, Synodum eodem decreto ſtatuiſſe, ut hæc ipſa vetus & vulgata editio quàm emendatiſſimè imprimeretur: hoc Kemnicii dicto majorem fidem facit, quandoquidem, quæ tandem impreſſio talis eſſet, definiendum à Papa dereliquit Synodus, ut & [m] Andradius innuit. Vnde [n] Sixtus Quintus editionem quandam à ſeipſo correctam & excuſam Romæ, anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo, cenſendam eam eſſe decrevit emendatiſſimam, quam Tridentina Synodus haberi pro authentica juſſit. Jam in libro Geneſis, ubi ſcriptum erat, [o] *Ipſe conteret ca-*

---

[i] *Exam. Concil. Trident. part. 1.*

[k] *De verbo Dei, lib. 2. cap. 10.*

[l] *Defenſ. fid. Trident. lib. 4.*

[m] *Eodem libro, his verbis:* Quũ veterem vulgatam Latinam editioñe quàm emendatiſſimam ab Apoſtolica ſede acceperimus, omni erimus cura atque dubitatione liberi.

[n] *Præfat. Biblior. ſacror. vulgatæ editionis ad Concilii Tridentini præſcriptum emendator. & à Sixto V. recognitor. & approbator.*

[o] Gen. 3. 15.

put tuum; iſta editio legit, *Ipſa conteret*: mendum librariorum, ut [p] Canus ex [q] Hieronymo, [r] Andradius porrò è [s] Leone, [t] Ribera autem pluribus argumentis adſtruit. In hiſtoria Joſuæ, ubi ſcriptum erat, [u] *Quæ ſe traderet filiis Iſrael*: iſta editio legit, *Quæ ſe non traderet*: mendum librariorum, ut [x] Clemens Octavus, ne [y] Canum [z] theologóſque Lovanienſes memorem, delendo negativam particulam declarat. In Evangelio Lucæ, ubi ſcriptum erat, [a] *Everrit domum*; iſta editio legit, *Evertit domum*: mendum librariorum, ut ex [b] Chryſologo rectè conjecerat [c] Zegerus, & idem Papa [d] Clemens emendatione loci atteſtatur. In Evangelio denique Johannis, ubi ſcriptum erat, [e] *Si eum volo manere*; iſta editio legit, *Sic eum volo*: mendum librariorum, ut [f] Maldonatus etiam, Jeſuita Papiſticis deformitatibus cunctis, quæ probabilitatis pigmentum ullum admittunt, fucandis addictiſſimus, non ſolùm Cardinales [g] Beſſario, [h] Caietanus, [i] Toletus, & Epiſcopus [k] Janſenius, [l] aliique indicant. Itaque Latina librariorum vitia pro Græcis & Hebraicis Spiritus ſancti verbis ſuſcipienda ſanxit concilium Tridentinum. Nec enim, quod in nova [m] Clementis editione prætexitur, reſponderi poteſt Sixtum Quintum, animadvertentem, quum operam daret ut in lucem emitteretur hæc editio, irrepſiſſe præli vitio non pauca, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus ſub incudem revocandum cenſuiſſe atque decreviſſe. Nam & quicquid à prælo peccatum animadvertit in opere jam excuſo, id diligentiſſimè correxit; cui rei teſtimonium tùm ipſe vivus perhibuit, [o] tùm alius fide dignus autor eo mortuo: & [p] opus ſic con-

---

[p] *De locis theolog. lib. 2. cap. 13.*

[q] *Quæſt. Hebr. in Geneſ. cap. 3.*

[r] *Defenſ. fid. Trident. lib. 4.*

[s] *Sermon. 2. de Nativit. Dom.*

[t] *Comment. in Habac. cap. 1. § 32.*

[u] *Joſ. 11.19. Hebr.* אשר השלימה

[x] *In Bibliis ſacris vulgat. edit. M.D.XCII. & XCIII. Romæ.*

[y] *De locis theolog. lib. 2. cap. 13.*

[z] *Lib. variarum lect. in Latinis Bibl. edit. vulg. ſacris apparat. ad Regia Bibl. tomo ult.*

[a] *Luc. 15.8. Græcè* [illegible]

[b] *Serm. 169.*

[c] *Epanorthot. in Novum Teſt.*

[d] *Ibidem.*

[e] Joh. 21.22.

[f] *Comment. in Johann. cap. 21.*

[g] *Diſcept. de ea parte Evang. Johann.* ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν.

[h] *In eundem locum.*

[i] *In Johan. cap. 21. annot. 10.*

[k] *Concord. evang. cap. 148.*

[l] *Citati à Franciſco Luca, notat. in Biblia vulg. Antuerp.*

---

[m] *Præfat. ad lectorem.*

[n] *In præfatione, dicens:* Noſtra nos ipſi manu correximus, ſi qua prelo vitia obrepſerant.

[o] *Angelus Roccha, comment. de Bibliotheca Vaticana à Sixto Quinto condita, pa. 229.* Sacroſanctã paginã perlegit univerſam & emendavit ita, ut omnes ſacri codices juxta Tridentini Concilĩ decretũ, cum omnibus ſuis partibus legantur, prout in veteri vulgata Latina editione habentur. Nec eo contentus, univerſa item Biblia ſic emẽdata, & recenter impreſſa, de integro perlegit, ut omnia fideliter recognita in lucem prodirent.

[p] Hac noſtra, *inquit Sixtus [in Bulla Bibliis ſuis præfixa loco præfationis]* perpetuò valitura conſtitutione, de venerabilium fratrum noſtrorum S.R.E. Cardinalium ſuper typographia Vaticana deputatorum conſilio & aſſenſu, & ex certa noſtra ſcientia, deq; Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſtatuimus ac declaramus, eam vulgatam ſacræ tam veteris, quàm novi Teſtamenti paginæ Latinam editionem, quæ pro authẽtica à Concilio Tridentino recepta eſt, ſine ulla controverſia cenſendam eſſe hanc ipſam, quam nunc, prout optimè fieri potuit, emendatã, & in Vaticana typographia impreſſam, in omnibus Chriſtiani orbis eccleſiis legendam evulgamus: decernentes eam, priùs quidem univerſali ſanctæ Eccleſiæ, ac ſanctorum patrum conſenſione, deinde verò generalis Concilii Tridentini decreto, nunc demum etiam Apoſtolica nobis à Domino tradita autoritate cõprobatam, pro vera, legitima, authentica, & indubitata, in omnibus publicis privatiſq; diſputationibus, lectionibus, prædicationibus, & explanationibus recipiendam & tenendam eſſe.

XUM

rectum in lucem, quanta maxima cum approbatione potuit, emiſit; Eccleſiæque pro authentico, ad omnem poſteritatem, habendum commendavit. Quanquam & ex Bibliis Clementinis, Sixti juſſu (ſicut titulus mentitur) recognitis, perſpicuum fit quod dixi, librariorum menda pro verbis Spiritus ſancti ex Tridentino decreto ſuſcipi: quum è quatuor locis, quos exempli gratia propoſui, [p] primus in Hebraico, [q] poſtremus in Græco fonte aliter legatur, quàm rivulus hic Latinus per deſcribentium culpam habet. Quo minùs in ſecundam theſim inſurgere quibunt Pontificii, ut deinceps negent Eccleſiam militantem errare poſſe doctrina. Præſertim quum moribus errare ipſam poſſe, quod eadem theſi (ut errorem ſuum in Catharorum exemplo faciliùs videant oderintque) oſtendo, fateantur.

10 Ac tanto rurſum minùs ſe opponent tertiæ: qua majorem eſſe Scripturæ quàm Eccleſiæ autoritatem demonſtro. Equidem mirarer quenquam, qui [r] eccleſiam debere Chriſto ſubjici, Scripturam autem [s] Chriſti ſermonem eſſe noſſet, potuiſſe unquam contrariam opinionem amplecti:

[p] Gene. 3. 15. הוא ישופך ראש [illegible] עקב

[q] Joh. 21. 22. ἐὰν αὐτὸν [illegible] [illegible] αὐτόν.

[r] Ephe. 5. 24.

[s] Col. 3. 16. 1. Pet. 4. 11.

plecti: niſi hominum ſibi placentium pertinaciam ad abſurdiſſima deliria, ſtudio receptas ſemel ſententias defendendi, provehi, ex[t] Anaxagoræ nive nigra perſpexiſſem. Nam poſteaquam[u] Bohemi communionem Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie à Pontificiorum machinis, Baſileæ, conſtanter vindicaſſent doctrina Euangelica; ſéque, ſi Concilium, aut Papa, aut Prælati quicquam repugnanter Bibliorum canoni mandarent vetaréntve, non obtemperaturos, ſed præcepto Chriſti auſcultaturos, reſpondiſſent: [x] Cuſanus Cardinalis, à Nicolao Quinto ad eos in Romanæ conſuetudinis viam revocandos miſſus, adverſus [1] hoc reſponſum aſſeruit, [2] tantam eſſe Scripturæ autoritatem, quantam Eccleſia vult, haud ampliorem; & inde, poſt veſanam probationem rei, diſertis ad extremum verbis [y] concluſit, *Autoritatem Eccleſiæ præferendam*[3] *Scripturis*. Item quum[z] Lutherus, Evangelii cauſam contra Pontificias indulgentias agens,[a] Scholaſticis

[t] *Cic. Academ. quæſt. lib. 4.*

[u] *Cochlæ. hiſt. Huſſit. lib. 6. & 7.*

[x] *Epiſt. 2. ad Bohemos.*

[1] Dicitis præcepto Chriſti obediendum eſſe primo loco, deinde Eccleſiæ: &, ſi aliud præceperit Eccleſia quàm Chriſtus, non Eccleſiæ ſed Chriſto obediendum.

[2] Poſſibile nõ eſt Scripturã quamcunque, ſive ipſa præceptum ſive conſilium cõtineat, in eos qui apud Eccleſiam exiſtunt, plus autoritatis ligandi habere aut ſolvendi fideles, quàm ipſa Eccleſia voluerit: *& quæ ſequuntur.*

[y] *Epiſt. 3. ad eoſdem.*

[3] Scriptoribus, *legit Baſileenſis editio Cuſani: mendosè, pro Scripturis, ut patet ex ipſa progreſſa diſputatione, quam ſi reſpicere voles his verbis,* Superiora ſatis oſtendunt.

[z] *Sleidan. comment. lib. 1.*

[a] *Luther. epiſt. ad Hiero. Epiſcopũ Brandeburg. & proteſtat. præfixa reſolutionib. de Indulg. Latimer. apud Ioan.* [illegible]

laſticis & Canoniſtis parum ſe tribuere, ſacris verò literis plurimum, monuiſſet: [b] Silveſter Prierias, Scripturam ab Eccleſia Pontificeque Romano autoritatem ac robur trahere præfatus, [c] *Indulgentia*, inquit, *non innotuere nobis autoritate Scripturæ, ſed autoritate Eccleſiæ Romanæ, Romanorúmque Pontificum, quæ major eſt.* Et quanquam evidentia veritatis in omnes partes ſe fundentis coactus eſt [d] Pighius parumper axiomatis fœditatem tegere, vel [4] efforendo timidiuſculè, vel [5] cruſtam ei obducendo: tamen, cum Silveſtro [e] tandem ſe conſocians, [6] Eccleſiæ autoritatem autoritate Scripturæ non ſolùm in nullo inferiorem eſſe, ſed in [f] multis etiam majorem pronunciavit. Nec aliter [g] Elyſius Neapolitanus, poſt autoritatem parem vtrique aſſignatam quatenus Scriptura eſt approbata & confirmata ab Eccleſia, ſubjecit: *Si autem abſolutè & ſimpliciter de Eccleſia loquamur, dicimus Eccleſiam majoris eſſe autoritatis ſacra Scriptura, quia Eccleſia dat Scripturæ autoritatem.* Ceterum hæc ſacri-

[b] *Dialog. de poteſtate Papæ: fundam. 3.*

[c] *Ibid. contra Luther. concluſ. 56.*

[d] *In hierarchia eccleſiaſt. præfat. ad Paulum III. & lib. 1. cap. 2.*

[4] Eccleſiaſticæ traditionis nihilo minorem, ne dicam multo etiam ampliorem efficacioremque quàm Scripturarũ autoritatem exiſtere.

[5] Habemus non ſolùm non inferiorẽ, non ſolùm parem, immo & quodammodo ſuperiorem & notiorem Eccleſiæ autoritatẽ autoritate Scripturarum.

[e] *Eodem lib. & cap. ſub finem.*

---

[6] Quam Scripturarum autoritate demonſtravimus in nullo inferiorem: immo quanto ea major ſit, in ſequenti oratione conabimur explicare accuratiùs. [f] *Lib. eod. cap. 3. & 4.* [g] *In piorum clypeo, quæſt. 29. artic. 5.*

lega Papiſmi defenſio moderatioribus [h] Pontificiis diſplicet. Itaque [i] Bellarminus, propoſita quæſtione, *An major ſit autoritas Concilii quàm Scripturæ*, nobiſcum ſe in ea ſentire perhibet, dicens: *Catholici Scripturam ſacram non ſubjiciunt, ſed anteponunt Conciliis; neque in hoc ulla controverſia eſt.* Rectiùs, ſi contentus ſuorum maculam eluere, non etiam imposturæ accuſaret noſtros, qui ab iis Eccleſiam ſic extolli tradant: [k] Calvinum nominatim, quòd *in eum modum ſubjicere Dei oracula hominum cenſuræ, ut ideò rata ſint quia placuerint hominibus, blaſphemiam eſſe* dicat. Cur enim ſugillantur hæc Calvini verba? *Quoniam* nimirum, ut Bellarminus addit, *ſi interdum catholici aliqui dicant Scripturam pendère ab Eccleſia, ſive à Concilio: non intelligunt quoad autoritatem, & ſecundum ſe; ſed quoad explicationem, & quoad nos.* Non quoad autoritatem, & ſecundum ſe? At *autoritatem* diſertè memorant Silveſter, Pighius, Elyſius: nec plus *ſecundum ſe* valere quàm vult Eccleſia, Cuſanus impiè contendit. Vnde, ut leniſſimè agatur cum Pighio, qui, quod [l] Papæ auribus dedit, autoritatem Scripturæ univerſam ab Eccleſia dependêre, id

[h] *Cochle. de Canonica ſcrip. & Catholica eccleſ. autorit. cap. 3. Petrus. Sot. defenſ. Cathol. confeſſ. adverſus prolegom. Brent. de uno præſenti & certo judicio Eccleſ. cap. 47. Micha. Medina de recta in Deum fide, lib. 7. cap. 18.*

[i] *De eccleſ. milit. lib. 2. cap. 12.*

[k] *Inſtitut. relig. Chriſt. lib. 4. cap. 9. §. 14.*

[l] *Epiſt. præfixa libris hierarchiæ eccleſiaſt. ad Paulum III.*

[m] alibi mollivit adjiciendo, [7] quoad nos: agnoſcit Bellarminus, immo Pighius item ipſe [8] nonnunquam, opus ſibi eſſe, ob vocem *autoritatis*, illa [n] Auguſtini admonitione; *ſententiam teneat, linguam corrigat.* Quòd ſi nemo prorſus talem approbandæ Scripturæ poteſtatem Eccleſiæ arrogaret: eſſe tamen aliquos ex ipſis qui Eccleſiam Scripturæ anteponant, teſtantur [o] Petrus Sotus & Michael Medina. Atque adeò Stapletonus in recognita ſua [p] principiorum fidei (quæ vocat) doctrinalium tam demonſtratione, quàm [q] relectione, ita mordicus idem axioma tenet: ut rationem firmiſſimam, quam nunc & [r] Bellarminus excuſus vrget in contrarium, à me adhibitam antea, labefactare conetur. Non debuit ergo Bellarminus ſuos excuſare tam aperto mendacio. Fortaſſe nec inficias ire controuerſiam ullam in hoc eſſe: quandoquidẽ Stapletonus, controverſiarum profeſſor Regius Duaci, eſſe controverſiam [9] ſub idem tempus affirmabat. Veruntamen

---

[m] *Lib.1.cap.2.*

[7] Eccleſia Scripturis quibuſdam, eiſq; præcipuis, hoc eſt, Evangeliſtarum, quam neq; ex ſe, neque ex ſcriptoribus ſuis apud nos habebant, canonicam impertita eſt autoritatem.

[8] *Eodem capite, de Matthæi atque cæterorum Evangeliſtarum ſcriptis ita loquens*: Ab Eccleſia ſuam, quod ad nos attinet, autoritatem ſortiti ſunt, aut, ut ſignificantius dicam, ſuæ autoritatis fidem indubitatúmque teſtimonium.

[n] *De civit. Dei lib.5.cap.1.*

[o] *Locis suprà notatis.*

[p] *Lib.12.cap.16.edit.2.*

[q] *Controver. 4.quæſt.5.*

[r] *De Eccleſ. milit. lib.2.cap.12. §. Tertium eſt.*

[9] *Prælectiones de Romano pontifice auſpicatus eſt Bellarminus anno M.D.LXXVII. ut eæ, quas de Eccleſia militante habuit, videantur in annum ſequentem incidiſſe, quo principia ſua edebat primùm Stapletonus.*

men quia nullam eſſe iam [r] tertiò ait Bellarminus, controverſiarum profeſſor Pontificius Romę, idque ſubſcribente Jeſuitica [s] epitome controverſiarum, in uſum Angliæ confecta: Chriſtiani omnes pace, ut confido, in hoc doctrinæ capite, ſaltem qui dulciſſimam patriam meam incolunt, perpetua fruentur.

11 Pertinaciùs ſanè receptiorem errorem ſuum defenſuros metuerem adverſarios contra quartam theſim de germano ſenſu articuli Chriſtianæ fidei, *Credo ſanctam Eccleſiam catholicam*; niſi teſtimonio auguſtiſſimi apud ipſos catechiſmi, quem [t] Bellarminus Romanum nuncupat, alii Tridentinum, quòd ex [u] Tridentinæ Synodi decreto à Pio Quinto editus ſit, eam roboraſſem. Alioqui enim adigerentur ſententia [x] Concilii Conſtantienſis ad negandum ſanctæ catholicæ Eccleſiæ nomine notari cœtum univerſum electorum Dei: quoniam ibi damnatus atque concrematus eſt Johannes Huſſus, [y] qui adverſus Pontificem Pontificióſque, ſe Eccleſiam ſanctam catholicam credi volentes, hoc piè aſſeruerat. Tametſi populares meos hîc quoque ad veritatem arctiùs tenendam

[r] *In aucta & recognita diſputationum ſuarum editione, M.D.XCVI.*

[s] *Part.1. controverſ.2. cap.3. quæſt.2.*

[t] *De ſacrament. Euchariſt. lib.1. cap.5. & alibi paſſim.*

[u] *Seſſ.24. de reform. cap.7. & ſeſſ.25. decret. de Ind. libror. & Catechiſm.*

[x] *Seſſ.15.*

[y] *Operum tom.1. tractat. de Eccleſ. cap.1. & 7.*

nendam acuere poteſt Bellarminus: modò attendamus, & quemadmodum ipſe exponat tùm Eccleſiæ vocabulũ, tùm catholicæ: & ex quo autore ſententiam noſtram proponat. Nam primò *populum Dei* [a] affirmat *dici Eccleſiam, id eſt, cœtum vocatorum, quia nemo ad hunc populũ ſe adjungit per ſe, & ſuo proprio inſtinctu, ſed omnes, quotquot veniunt, à Dei vocatione præveniuntur; ſicut ſcriptum eſt ad Romanos:* [a] *Quos vocavit, hos & juſtificavit; quos autem juſtificavit, hos &* [a] *glorificavit.* Nullos verò ita vocatos eſſe à Deo ut glorificarentur, qui electi non ſint ac prædeſtinati, patet ex Apoſtolo, ibidem præmittente: *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit.* Deinde *Catholicam dici* [b] aſſeverans, *non ſolùm quia ſemper fuit, ſed etiam quia ſemper erit; juxta illud Danielis,* [c] *Regnum quod in æternum non diſſipabitur:* obſervandum [d] addit ex [e] Beda in Canticũ Canticorum, *ut Eccleſia ſit catholica, imprimis requiri, ne ulla tempora, loca, vel hominum genera excludat.* Jam æternum regnum, de quo Daniel agit, quatenus ad [f] populum ſanctorum Eccleſiámve pertinet, obtingit eis tantùm, teſte Spiritu ſancto, [g] *qui ſcripti ſunt in libro vitæ.* Et Beda de Eccleſia univerſali interpretans vocem ſponſi in Cantico, [h] *Una eſt columba mea, perfecta mea: una eſt*, inquit, *catholica electorum omnium multitudo per omnia, & mundi loca, & tempora ſeculi, Deo patri ſubjecta.* Poſtremò is, è cujus opere [i] Pontificiis ſummè prædicato ſententiam [k] Bellarminus noſtram proponit, [l] Thomas Waldenſis, quum Wicleſi verba recitaſſet, dicentis, *Secundum catholicos Eccleſia eſt prædeſtinatorum univerſitas*: fatetur *illam eſſe magnam Chriſti Eccleſiam, & Wicleſum iſtud catholicè narrare, glorioſámque illam Eccleſiam electorum intelligi corpus Chriſti ſecundum excellentiam.* Ubi, utut pergens Eccleſiam [m] ait militantem, qualem ob reprobos externa cum electis ſocietate junctos [n] Auguſtinus vocat permixtam Eccleſiam & corpus Chriſti permixtum, catholicam appellari in Symbolo; ne Conſtantienſem Synodum, Wicleſi & Huſſi damnatricem, damnet: pòſt tamen obiter [o] affert Bedæ teſtimonium, quo catholicã etiam in articulo fidei nominatam eſſe, non hypocritarum electis permixtorum, ſed electorum multitudinem ſolam oſtenditur. Ita cùm ex Anglis, Beda, Wicleſo, Waldenſi, manifeſtum

---

[a] *De Eccleſ.milit.lib.3.cap.1.*

[a] Rom.8.30.

[a] Magnificavit, *habet Bellarminus; ſicut & in Bibliis Sixti Quint. legitur, ignarus forſitan reſpondendum eſt Clementinis Bibliis,* glorificavit; *congruentius Græco,* ἐδόξασε.

[b] *Bellarmin. de Eccleſia milit. lib.4.cap.6.*

[c] Dan.2.44.

[d] *Bellarm. lib. eodem, cap.7.*

[e] *In cap.6. Cant.*

[f] Dan.7.27. Apoc.5.10. & 22.5.

[g] Dan.12.1. Apoc.20.15. & 21.27.

[h] Cant. 6. 6.

[i] *Martin. V. Pap. epiſtola præfixa tom. 2. & 3. Waldenſis. Andr. Vega de juſtific. grat. fid. & operib. quæſt. 4.*

[k] *De Eccleſ. milit. lib. 3. cap. 2.*

[l] *Doctrinal. fid. tom. 1. lib. 2. cap. 8.*

[m] *Ibid. cap. 11.*

[n] *De doctr. Chriſt. lib. 3. cap. 32.*

[o] *Waldenſis lib. eod. cap. 18.*

ſtum eſt, majores noſtros eam ſententiam pro catholica ſemper habuiſſe, quam traducit [p] Italus hodie ut hæreticam: tum Bellarminus variis modis imprudens (quod ſæpe mendacibus uſu venit) veritatem quartæ theſis meæ firmat, æque luculenter propemodum ac Catechiſmus, ſeu Tridentinus, ſeu Romanus.

12 An verò non & quinta, Romanam Eccleſiam nec catholicam eſſe, nec ſanum membrum catholicæ, documentis paribus, ſi minùs Bellarmini, at aliorum Jeſuitarum adverſus [q] purpuratæ meretricis amaſios patronóſq; inſtruitur? Nam [r] Romam haud propterea tantùm *Babylonem* in Apocalypſi dici, quòd idolorum cultu, ſuperſtitionibus, impietate multiplici ſub Ethnicis Imperatoribus inquinata fuerit, ſed etiam quòd peccata priſtinis omnino ſimilia extremo tempore patratura ſit, è circumſtantiis [s] ſacri contextus probat [t] Ribera. Nos autem in extremum hoc tempus incidiſſe, quo idololatriam committat Roma denuo, [u] Valentianus cõfitetur: diſtinctione quidem nefariè rem defendens, ut explicavi [x] alibi; verùm confitetur. Quæ duo reputantibus facilè patebit quàm a-

---

[p] Bellarm. de Eccleſ. milit. lib. 3. cap. 2. & 7.

[q] Apoc. 17. 4.

[r] Apoc. 14. 8. & 17. 5.

[s] Apoc. 17. 2. & 18. 9.

[t] Comment. in Apoc. cap. 14. num. 44. & ſequentibus.

[u] Gregor. de Valent. lib. 2. de idololatr. cap. 7.

[x] De Romana Eccleſ. idololatr. lib. 2. cap. 9. & 10.

perta fraude Sanderus & Andradius, hic ad pompæ ſpeciem magis, ille ad pugnæ, antiquos Patres pro Romanæ ſanctitatis conſtantia perſeverantiáque citent. [y] Andradius (enim, *Si Eccleſiam*, inquit, *Romanam in aliarum ordinem redigis Kemnici, ſi cæteras nulla in re excedere, ſi fidei integritatem illi eſſe divino beneficio conceſſam pernegas: O dementes Auguſtinos, inſanos Hieronymos, Baſilios, Athanaſios, Chryſoſtomos, qui ſuas ſententias illius placitis ſempiterno federe addixerunt.* Sempiterni verò hujus federis tabulas, quas non ita demens erat Andradius, ut vel ex uno Auguſtino, Hieronymo, Baſilio, Athanaſio, Chryſoſtomo, nedum è pluribus proferre conaretur, (ſatis habuit teſtes magnificè nominare ſine teſtimoniis,) [z] Sanderus, glorioſiùs furens, quaſdam profert: ſed quæ aut nihil tale continent omnino, aut, ſi quid contineant, ſanctioribus tabulis divini federis refelluntur. Quippe vel erraſſe Romanam Eccleſiam negant, vel errare poſſe: erraſſe, ut [a] Irenæus; *In Eccleſia Romana ſemper conſervata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis traditio:* errare poſſe, ut [b] Cyprianus; *Eos eſſe Romanos (quorum fides, Apoſtolo prædicante,*

---

[y] *Defenſ. Trident. fid. lib. 2.*

[z] *De viſib. monarch. eccleſ. lib. 7.*

[a] *Adverſ. hæreſ. lib. 3. cap. 3. Sander. num. 20.*

[b] *Lib. 1. epiſt. 3. ſive epiſt. 55. edit. Pamel. Sander. num. 42.*

laudata eſt) *ad quam perfidia habere non poſsit acceſſum.* Qui autem negant eam erraſſe ante annos mille quadringentos, (ſi tot enim effluxerunt ab Irenæi tempore,) ſeu pauciores aliquanto: non repugnant nobis, qui eam nunc errare dicimus. David ait de urbe Jeroſolymorum, [d] *Ibi conſident throni juris*: quam tamen Eſaias [e] *meretricem appellat, & homicidarum plenam.* [f] Abias Deum in templo ex præſcripto legis religioſe coli memorat: ubi [g] Ezekiel idololatriam exerceri tradit. Num Eſaias refragatur Davidi? Num Ezekiel Abiæ? Nihil minus: Sed utrique, de ſuis temporibus loquentes, pro rerum, quæ mutatæ ſunt, viciſſitudine teſtimonia variant: ut innuitur ipſis quoque verbis Eſaiæ; [h] *Quomodo effecta eſt meretrix urbs fidelis? & pleniſſima jure, in qua juſtitia pernoctabat, ea nunc homicidarum plena eſt?* Effecta eſt meretrix urbs fidelis: quæ exſtiterat ſancta, evaſit impuriſſima. Et plena juris juſtitiæque, nunc homicidarum plena eſt: nunc ſicariis ſcatet, quæ boni & æqui plena fuit. Ita potuit [i] olim Eccleſia Romana orthodoxa eſſe, ut hodie nihilominus effecta ſit hæretica. Nec quoniam doctrinam ab Apoſtolis

[c] Euſeb. hiſt. Eccleſ. lib. 5. cap. 4.

[d] Pſal. 122. 5.

[e] Eſai. 1. 21.

[f] 2. Chr. 13. 11.

[g] Ezek. 8. 5.

[h] Eſai. ibid.

[i] Rom. 1. 8.

traditam conſervarat ſemper ad Irenæi tempora: ideo eandem ad noſtra uſq; ſemper conſervaſſe probatur. Niſi fortè ſcorta, quæ [i] permiſſu Papæ quæſtuosè ſaltem, ſi non & * honorificè, Romæ ſe proſtituunt, Auliur Romani concludent virgines eſſe, quia fuerant virgines quum lac maternum ſugerent. A nobis ergo non diſſentiunt, qui Romanam Eccleſiam negant erraſſe. Qui verò negant errare poſſe, ut à nobis diſſident, ſic à Spiritu ſancto. Cujus inſtinctu Paulus eam admonens, ne contra Judæorum gentem inſoleſcat: [k] *Ne efferaris,* inquit, *animo, ſed time. Nam ſi Deus naturalibus ramis non pepercit: vide ne tibi quoque non parcat. Vide igitur benignitatem ac ſeveritatem Dei: in eos quidem qui ceciderant, ſeveritatem; in te verò benignitatem, ſi permanſeris in benignitate: alioquin & tu excideris.* Excidi ergò poteſt Eccleſia Romana. Quòd ſi excidi: etiam errare. Si errare:

---

[i] Meretrices urbis quotannis pendunt cuidam è miniſtris Papæ certum cenſum, quem ipſi nominant tributū: & iſtud à tam multis retro annis hucuſque facere conſueverunt, ut jam, quòd nulla ratio appareat in contrarium, exigat eum cenſum tanquam diuturna præſcriptione debitum, ab illis etiam quæ nolunt ampliùs ſcortari. *Franc. Sanſovin. de gubernat. regnorum & rerumpub. lib. 11. cap. de Jud. Mareſcall. & Soldan.*

* In hac etiam urbe meretrices, ut matronæ, incedunt per urbem, ſeu mula vehuntur: quas affectantur de media die nobiles familiares Cardinalium Clericique. Nulla in urbe vidimus hanc corruptionem præterquam in hac omnium exemplari. Habitant etiam inſignes ædes. Corrigendus etiam hic turpis abuſus. *Conſil. delector. Card. de emend. Eccleſ. exhibit. Paulo III. Concilior. tom. 3. edit. Colon.* 1551. *Sleidan. comment. lib.* 12.

[k] Rom. 11. 20.

etiam acceſſum dare perfidiæ. Quid? Et Cypriano ſecus viſum eſt? Da veniam Cypriane: libenter tibi crederem, niſi tibi credens non crederem verbo Dei. Sed utri potiùs ſit credendum, Deo, an homini: judicent Papiſtæ. Immo licet homini credant hic libentiùs, ex hominibus ſuis coguntur Deo credere. Nam errare poſſe quamcunque particularem Eccleſiam, [l] Waldenſis, [m] Turrecremata, [n] Verratus, [o] Alfonſus Caſtrius, [p] Petrus Sotus, [q] aliique ipſorum ſigniferi agnoſcunt. At Romanam Eccleſiam particularem eſſe, fatentur iidem omnes [r], neceſſe eſt; affirmant [s] partim eorum: Turrecremata porrò ex [t] Papæ canone demonſtrat; & Waldenſis, aſſerens errare poſſe particularem, exempli loco Africanam ac Romanam nominat. Quapropter, ſi Romanam Eccleſiam errare non poſſe ſenſit Cyprianus: in eo ipſe, ex ſententia Pontificiorum, erraſſe judicandus eſt. Cur igitur nobis [u] opponuntur veteres ſcriptores, qui Eccleſiam

[l] Doctrinal. fid. tom. 1. lib. 2. cap. 19.

[m] Summa de eccleſ. lib. 2. cap. 93.

[n] Opuſc. de univerſali eccleſ. cap. 5. & alib.

[o] Adverſus hæreſes, lib. 1. cap. 8. de conciliis & lib. 6. tit. de eccleſia, hær. 2.

[p] Aſſert. cathol. fid. circa artic. confeſſ. Wirtemb. cap. de conciliis.

[q] Eckius, enchirid. locor. commun. tit. 2. Hoſius, confeſſ. cathol. fid. cap. 24.

---

[r] Quis per Romanam eccleſiam unquam intellexit aut univerſalem eccleſiam, aut generale Concilium? inquit Pighius, hierarch. eccleſ. lib. 6. cap. 3. [s] Waldenſis ibid. Turrecrem. lib. 1. cap. 17. Verrat. opuſc. eod. cap. 1. [t] Gelaſius, apud Gratianum, cap. quamvis. diſt. 21. [u] Sander. lib. eod. num. 4. 5. 15. & 109.

Romæ florentem ſuo tempore dixerunt [u] ſanctificatam; eamque [x] fratrum diſcordias ſedaſſe, fidem reparaſſe, [y] permultis Eccleſiis ſubſidia vitæ miſiſſe, [z] Apoſtolorum denique ſcholam & pietatis metropolim ab initio fuiſſe prædicarunt. Nos in jus vocandis recentiorem Romanam; Eccleſiam dicam, an Curiam? quam æquales ei autores locupletiſſimi teſtantur [a] ſceleratam eſſe permultarum Eccleſiarum prædatricem, [b] primariam cauſam ſchiſmatis, hæreticæ pravitatis, & vitioſæ converſationis per orbem univerſum; [c] hæreticam, [d] templum hæreſis, [e] ſcholam errorum, [f] matrem fornicationum & abominationum terræ; meretricem, ebriam ſanguine ſanctorum & ſanguine martyrum Jeſu; quæ [f] criminum omnigenorum, impudentiſſimorum, tæterrimorum licentias palàm nundinetur; quæ res ſacras emat, vendat, turpi quæſtu, profanè, ſimoniacè; atque [g] hæc prætextu ſanctiſſimi juris faciat; poſtremò, quæ [h] paſtorum loco lupos habens, [i] talibus avaritiæ, [k] nequitiæ, [l] perfi-

[u] *Ignatius, inſcript. epiſt. ad Rom.*

[x] *Irenæus, lib. 3 cap. 3.*

[y] *Dionyſius, Corinthius Epiſcopus, apud Euſebium, hiſt. Eccleſiaſt. lib. 4. cap. 22.*

[z] *Epiſcopi Orientis, apud Sozomenum, lib. 3. cap. 7.*

[a] *Abbas Urſpergenſis, in chron. in Philippo, filio Barbaroſſæ.*

[b] *Robertus, Lincolnienſis Epiſcopus, ſermone coram Papa, apud Johannem Huſſum, tom. 1. ſerm. de pace.*

[c] *Idem, apud Matthæum Pariſienſem, hiſt. Angl. anno Dom. 1252.*

[d] *Franc. Petrarcha, cantione 108.*

[e] *Idem, lib. epiſtolarum ſine titulo, epiſt. 16.*

[f] *Claud. Eſpencæus, in epiſt. ad Tit. cap. 1. digreſſ. 2.*

[g] *Lod. Vives, in Auguſt. lib. 18. de civit. Dei. cap. 22.*

[h] *Baptiſta Mantuanus, eclog. 9.*

[i] *Idem, eclog. 5.*

[k] *Idem, lib. 3. de calamitat. tempor.*

[l] *Idem, ſilvar. lib. 1. ode ult.*

diæ, impietatis ſordibus religionem contaminet; ut Chriſtianos hortatus ſit [m] theologus Italus, probato [n] aliis carmine,

Vivere qui ſanctè cupitis, diſcedite: Roma
Omnia quùm liceant, non licet eſſe pium.

23. Ex hiſce autem quintæ theſis firmamentis ſexta ſine omni dubitatione victrix emergit: Eccleſias reformatas in Anglia, Scotia, Gallia, Germania, & cæteris regnis rebuſque publicis, jure à Romana ſeipſas ſegregaſſe. Nam & diſertiſſimum Dei oraculum de Babylone habebant; [o] *Exite ex ea populus meus, ne participes ſitis peccatorum ejus, & ne ex plagis ejus accipiatis:* nec quicquam aliud ſecedendo à Papiſtis, hæreticis, & idololatris faciebant, quàm [p] fecit [q] faciendúmque docuit vas electum Spiritus ſancti Paulus; ut è ſacris literis [r] illic explicui. Ac præcipua ſanè nobis hoc nomine obtrectantium ratio, quæ Romani Pontificis, tanquam ſucceſſoris Petri videlicet, communionem & obſequium averſantes cunctos in ſchiſma incurrere contendit, à Pontificiis ipſis ita profligata eſt. Etenim [ſ] Pariſienſis univerſitas pridē, ante inchoatam Lutheri miniſterio reformationem, Baſileenſi Synodo ſubſcribens

[m] *Idem, ibid.*

[n] *Nic. Clenard. epiſtolar. lib.* 1. *Claud. Eſpenc. in epiſt. ad Tit. cap.* 1. *digreſſ.* 2.

[o] Apoc. 18. 4.

[p] Act. 19. 9.

[q] 2. Cor. 6. 17. 1. Tim. 6. 5.

[r] *In* 6. *theſ.*

[ſ] *Appellat. univerſit. Pariſ. contra Leonem* X. *in faſcic. rerum expetendar. ac fugiendar. Sleidan. comment. lib.* 1.

& patrocinans, negavit morem geri Papæ oportere, si quid contra divina præcepta statuendum decreverit. [t] Hervetus porrò, è doctoribus qui interfuerunt Concilio Tridentino, Gallorum regi suadens ut legem contra quasdam dispensationes Papæ sanciret, asseveravit Ecclesiam Ecclesiæque defensorem Principem jure in faciem ei restiturum, si agat quæ ad exitium Ecclesiæ apertè tendunt. Quin immo Sanderus etiam & Andradius, quamvis clamosissimi Romanæ prærogativæ ac fidei præcones, idem attestantur: [u] alter, dicendo *concilium Episcopale juvandæ Ecclesiæ causa coire tùm posse, tùm debere, si Pontifex est hæreticus*: [x] alter, affirmando *quemvis obedientia Deo debita obstringi, ut audacter repugnet Pontificis voluntati, si injusta imperet*. Quũ ergo ex dictis liqueat Papam jam succedere, nõ Petro in [y] pascendis fidelibus [z] verbo vitæ, sed [a] Simoni mago, [b] Va-

---

[t] *Gentian. Hervet. orat. de reparanda ecclesiastica disciplina.*

[u] *Sander. de visib. monarch. Eccles. lib. 7. post num.* 1074.

[x] *Andrad. defens. fid. Trident. lib.* 1.

[y] Joh. 21. 15.

[z] 1. Pet. 1. 23. & 2. 2.

[a] Act. 8. 18. *Gregor. 1. epist. lib. 7. cap.* 150. *Concil. Roman. sub eodem Greg. can.* 5.

[b] *Iren. adversus hæres. lib. 1. cap. 18. unde quòd Papistæ in superstitiosa de homine à peccatis per unctionis extremæ ritum expiando sententia & doctrina dissimiliores esse* Valentinianis *disputat Bellarminus,* [*de extrema unctione, cap. 6.*] *quia* illi ungebant non moriturum sed mortuum, *ut colligit ex hoc loco* Irenæi *collato cum* Epiphanio, *hæres. 36. in eo manifestum Epiphanio, Irenæo, veritati facit injuriam. Nam Irenæus & Epiphanius, ostendentes ibidem quid jusserint Valentiniani hominem inunctum deinceps, postquam obiisset, dicere, declarant illos solitos inungere moriturum. Epiphanius igitur voce, ἐξελθόντος, usurpat loco præsentis aut paulo pòst futuri: quo sensu adhibet τελευτῶντας, & πρὸς τῇ τελευτῇ.* [*Ibid.*

&

& in ejus præfat. lib. 1. tom. 2. hæreſ. 3.] Hoc contrahat *Epiphanii ſeu imitator, ſeu interpres, ſanctus Auguſtinus, [de hæreſib. cap. 16.] dicens;* Fecerunt ſuos morientes novo modo quaſi redimere. *At Billius Pontificius, interpres Irenæi cum Epiphanio collati, hæc verba recte explicant;* Sunt alij qui jam jámq; ex hac vita exceſſuros redimunt.

lentino; [c] Manetj; [d] Pelagio in hæreſibus; ſed [e] Carpocratianorum, [f] Angelicorúmque patri, & [g] Collyridianorum in idololatriis; ut omittam addere, ſed Romulo in parricidiis, quod olim [h] magnus Epiſcopus Pontifici, fratrum ſanguinem nihilo iniquius quàm hodie ſæpe ſolent effundenti, objecit: omnino [i] ſycophantæ ſophiſtas agunt ſplendidè, dum reatu ſchiſmatis propterea nos involvunt, quia Chriſtianos communicare decet cum ſucceſſore Petri. In reliquis verò [k] ſuarum rationum umbris, cujuſmodi ſunt narrationes de uxore fratris à rege Henrico repudiata, de monachis ſaginario cellarum [illegible]tis, de Carthuſianis aliiſque carcere, morte, exilio, pecuniáve mulctatis; imitantur Galbam: qui, quum in judicium ob [l] ſummam perfidiam, ob quam ſupplicium gra-

[c] 1. Tim. 4. 3. *Auguſtin. de moribus Manichæorum, cap. 18. & epiſt. 74. ad Deuterium. Leo, ſerm. 4. de quadrageſima. Gelaſius, cap. comperimus. de conſecrat. diſt. 2.*

[d] *Auguſtin. epiſt. 105. ad Sixtū. De gratia & liber. arbitr. cap. 16. & 17. De dono perſeverant. cap. 6. Enchirid. ad Laurent. cap. 32.*

[e] *Iren. adverſ. hæreſ. lib. 1. cap. 24. Auguſtin. de hæreſib. cap. 7.*

[f] Col. 2. 18.

Auguſt. de hæreſib. cap. 39. [g] *Epiphan. hæreſ. 79.* [h] *Joh. Sariſbur. polycrat. de nugis curialium, lib. 8. cap. 23.* [i] *Sander. de viſib. monarch. eccle. lib. 6. cap. 8. & 9. Idem & Pollin. præfat. lib. 2. de ſchiſm. Angl. Riſhton. lib. 1. Ribaden. lib. 1. cap. 35. Giovan. de ſchiſmate. cap. 1. & 4.* [k] *Sander. Riſhton. Ribad. & Pollin.*

[l] *Valer. Max. lib. 9. cap. 6. Suetoni. in Galb. cap. 3.*

ve meruit, vocaretur, [m] miſerationem reſpectu puerorum à ſe pendentium ita movit, ut ſuffragiis populi Romani abſolutus ſit. Nec ſecus pro Papiſtis fortaſſe iſta in cauſa, iiſdem tractata, pronunciabit fæx Romuli: tametſi viri ſimiles Catonis diſſentient, ac ejus more malent [n] conqueri, *Galbam, niſi pueris & lacrymis uſus eſſet, pœnas daturum fuiſſe.* Verum ut [o] Geminius, in Græciam ad Antonium Ægypti ſcorti amoribus indulgentem miſſus, & ab eo juſſus inter cœnandum expromere cur veniſſet, reſpondit, *cætera ſobrii colloquii poſtulare; unum autem ſe & ſobrium ſcire & ebrium, recte habitura omnia ſi Cleopatra in Ægyptum diſcederet:* ſic ego Romanenſibus Antonii aſtris dico, alia poſt commodius explicatum iri, ſi Deus voluerit; hoc vero & in poſterum & in præſens patere, optimè feciſſe Eccleſias reformatas, quæ Papam in ſpiritualem [p] Ægyptum, id eſt, Romam rejecerint, ſeque ab illius impuro commercio ſegregarint.

14 Quapropter à reliquis Chriſtianis omnibus, quos Deus hac antidoto contra [q] venenatos [r] periculoſiſſimóſque talium ſerpentum morſus uti volet, vehementer peto

[m] Cic. in Bruto. Valer. Maxim. lib. 8. cap. 1.

[n] In originib. fert. apud Ciceronem, lib. 1. de orat.

[o] Plutarch. in Antonio.

[p] Apoc. 11. 8.

[q] Pſal. 140. 4. Act. 28. 6.

[r] Ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος. *Ariſtoph. Plut.*

peto, ne ſpecioſis larvis & ſpectris rationum Papiſticarum territi ad impiam ſervitutis, immo ſcelerum, pactionem velatam pacis nomine, cum Antichriſto veniant. [e] Probent ſpiritus, num ex Deo ſint. [f] Pſeudoprophetas à prophetis internoſcere ſtudeant. Utra pars [g] Eliam, utra Baalitas referat, explorent. Veſtigijs [h] Beroeenſium, Scripturas examinantium an ea ſic ſe haberent quæ Paulus dixerat, inſiſtant & Conſiderent quid à nobis, quid ab adverſarijs; quid ab [x] Apoſtoli ſchola, quid ab [y] Ægyptiorum magorum ſuadeatur: ac [z] det illis Deus intelligentiam in omnibus. Ita ſine dubio Iſraeliticis harum theſium præſidijs, exiguis quidem numero, ſed bello ſtrenua virtute, [a] *Nachaſh* Ammonitam & Ammoniticas omnes, non modò *Jeſuitarum* & *Presbyterorum ſecularium*, ſed Pontificiorum quorumvis copias ſuperari perſpicient agnoſcéntque. Nec enim aut prudentes ora ſibi ſublini à veteratore ſinent, quemadmodum [b] quibus Pericles, quum in lucta dejectus eſſet à Thucydide, perſuaſit ſe dejectum non eſſe: aut pij pertinaciam ſequentur Luciferianorum, quos [c] qui probè

noverat

[e] 1.Joh.4.1.
[f] Matth.7.15.
[g] 1.Reg.18.18.
[h] Act.17.11.
[x] 1.Thes.5.21. 2.Tim.3.15.
[y] 2.Theſſ.2.9. 2.Tim.3.8.
[z] 2.Tim.2.7.
[a] 1.Sam.11.11
[b] *Plutarch. in vita Periclis.*
[c] *Hieron. adverſ. Luciferian. cap.9.*

noverat, teſtatur, vinci faciliùs quàm perſuaderi potuiſſe.

15 A vobis verò, fratres, quorum in conſpectu Samuelem meum Oxoniæ Deo ſiſto, ut[d] Anna ſuum in Eli ſacerdotis Silonæ, impenſiùs quæſo & oro, ne, quum religionis puritate ritus[e] illic in auditorio conventus celebrari ſolitos exprimatis, impuritate morum infamem reddatis fidem, &[f] Siluntinam plagam in vos divinitùs provocetis. Nam ſuam inde gloriam & robur, arcam fœderis, abſtulit Jehova, multóſque præter ipſum Eli ac filios ejus morti dedidit, quòd[g] filiis populum rapina ſcortationéque ſua in divini cultus contemptum adducentibus Eli pœnas meritas haud unquam irrogârit: ſed verborum tantùm caſtigationem, tanquam[7] carmen ulceri ſectionis egenti imprudens medicus, adhibuerit. Quanto autem juſtiùs huic loco timeantur quæ Dominus Judæis Jeroſolymitano templo fidentibus comminatus eſt, [h] *Videte id quod feci Siluntì propter malitiam populi mei Iſraëlis*; ſi non filii ſolùm, verùm etiam patres eadem peccetis: atque ad[i] ſpernendum munus Al-

[d] 1.Sam.1.24.

[e] Joſh.18.1. 1.Sam.1.3. & 3.3.

[f] 1.Sam 3.11. & 4.4. & ſeq. Pſal.78.60.

[g] 1.Sam.2.12.

[7] οὐ πρὸς ἰατροῦ σοφοῦ, θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς τομῶντι πήματι. Sophocl. Ajace.

[h] Jerem.7.12.

[i] 1.Sam.2.17.

tiſſimi, ne dicam & ad [k] nomen illius blaſphemandum, avaris, ſacrilegis, impudicis factis homines impellatis. Quare quod eximiæ indoli aut ſpei virtutis ac doctrinæ gratis dari debet: hoc ne ab [l] aureis quidem argenteiſve ingenijs, nedum à ferreis, pecunia quæri ſinite. [m] Urbem venalem & maturè perituram, ſi emptorem invenerit, nummariis ſedium graduúmque Academicorum petitoribus opponite. [n] Solutas ſuæ quiſque terræ columnas aptate [o] ſalutari ſeveritate, qui præeſtis: & [p] crudelitatis eſſe aliquando parcere, punire autem clementiæ, qui corrigimini mementote. A [q] ſermone putri, ab [r] illiberalibus jocis, à [ſ] malis congreſſibus, à ſordibus popinarum, à [t] luxu in conviviis, in vino, [u] Veneris lacte, in [x] veſtitu molli & [y] ſumtuoſo, cavete. Vitate iners otium, nequitiæ fomentum, ſtudendo bonis artibus, audiendo, legendo, meditando, ſcribendo, dicendo, diſſerendo, legenda audiendáve limando. Mutuis conſiliis auxiliiſque alios alij [z] acuite, errantes dirigite, languentes excitate: [a] cor unum eſto, via una. Fedus cum oculis veſtris paciſcimini, ne ſpectent dehoneſtamenta Muſarum, ludicra hiſtrionum

[k] Ezek.36.20. Rom.2.24.

[l] Plato lib.3. de repub.

[m] Saluſt. de bello Jugurth.

[n] Pſal.75.4.

[o] Cic. ad Brut. epiſt.2. De offic. lib.1.

[p] Ambroſ. in Pſalm.118. octonar.4. verſ. Viam iniquitatis. Auguſtin. epiſt.54. ad Macedon.

[q] Epheſ.4.29.

[r] Epheſ.5.4.

[ſ] 1.Cor.15.33. Iſoc. orat. Areopagit. Horat. epiſt. li.1. epiſt.14

[t] Eccl.10.14. Epheſ.5.18.

[u] Ariſtoph. apud Athenæum, dipnoſoph. li.10.

[x] Matth. 11.8.

[y] 1.Tim.2.9. Concil. Aquiſgran. ſub Ludovico Pio, cap.124. Platina de vitis pontificũ, in Gregorio Quarto.

[z] Prov.27.17.

[a] Jer.32.39.

rum, à quibus [b] princeps philoſophorum adoleſcentes lege prohiberi voluit; quæ [c] Maſſilienſium gravitas ob morum corruptelæ periculum urbe arcuit; quorum oblectationem indignam Dei ſervis judicavit [d] Eccleſia; quibus priſci [e] Patres extingui pietatem, accendi libidinem, queſti ſunt; denique, ut prudenter obſeruant [f] recentiores, aut, ne plurium voces commemorem, ut [g] Mantuanus, rem ſuis exprobrans ſub Papam,

Unde trahunt, inquit, *juvenilia pectora peſtē*
Mortiferam, fiuntq́; ipſæ ſine fronte puellæ.

Summa ſit, diuina Pauli cohortatio; [h] *Quæcunq́; ſunt vera, quæcunq́; veneranda, quæcunq́; juſta, quæcunq́; pura, quæcunq́; amabilia, quæcunq́; bonæ famæ: ſiqua virtus eſt, & ſiqua laus eſt, hæc cogitate. Siqua virtus eſt, & ſiqua laus eſt, fratres, hæc cogitate.* Deus Optimus Maximus nobis univerſis gratia ſancti ſui Spiritus illuceſcat: ut collegiorum capita, more [i] Samuelis, adſtent, præſint, proſint commiſſo ſibi cœtui: ut membra, more prophetarum, prophetare Dei laudibus

---

[b] *Ariſtoteles, politicorum lib. 7 cap. 17.*

[c] *Valer. Maxim. lib. 2. cap. 6*

[d] *Joſeph. antiquit. Jud. lib. 15. cap. 11. Concil. Laodic. can. 54. Sexta Synod. in Trull. can. 24. cap. Non oportet. de conſecrat. diſtin. 5.*

[e] *Clemens Alexandrin. pædagog. lib. 3. cap. 11. Tertullian. Apologet. cap. 6. De ſpectaculis, cap. 10. Cyprian. epiſt. 61. ad Eucrat. De ſpectac. cap. 7. & ſequ. Chryſoſt. homil. 38. in Matthæum: & homil. 62. ad populum Antiochen. Auguſtin. de civit. Dei lib. 1. cap. 32. Salvian. lib. 6. de providentia Dei. Et cæteri plerique paſſim.*

[f] *Ludov. Vives, de cauſ. corrupt. art. lib. 2. Jo. Bodin. lib. 6. de repub. cap. 1. Petr. Gregor. Toloſan. ſyntagm. jur. lib. 39. cap. 5.*

[g] *Baptiſta Mantuan. Faſtor. lib. 2. cap.* de carniſprivii mala conſuetudine.

[h] Philip. 4. 8.

[i] 1. Sam. 19. 20.

bus canendis atque prædicandis ſub Samuele diſcant: ut inter caput & membra id [k] vinculum pacis vigeat unitáſque ſpiritus, quam Scripturæ [l] corporis humani ſimilitudine, ac [m] prophetarum exemplo ſuadent: ut qui ad [n] prophetiam non referunt ſua ſtudia, ſimiles tamen [o] Saulis inter prophetas exiſtant, alioqui diſſimiles: ut omnes demum noſtri cœtus & collegia ſint congregationes non modò prophetarum, ſed etiam prophetantium, prophetantibúſque dociles ſe præbentium, ad
honorem Dei, piorum ſolatium,
& ſalutem noſtram in Domino
Jeſu Chriſto. Valete. E
collegio Corporis
Chriſti. *Jun.*4.
1602.

THESES

[k] Epheſ.4.3.

[l] 1. Cor.12.21

[m] 2. Reg.4.38. & 6.3. & 9.1.

[n] 1. Cor.14.3. 1.Theſ.5.20.

[o] 1.Sam.10.11.& 19.24.

THESES TRACTATÆ Comitiis Academicis in Templo D. Mariæ, Jul. 13. 1579.

1 Sacra Scriptura docet Eccleſiam quicquid ad ſalutem eſt neceſſarium.

Scripſit ab ore Dei dictata oracula Moſes,
Barbara quum Pharii linqueret arva ſoli.
Adjunxere ſacri ſacrata volumina vates,
Quos bonus æthereo contigit igne Parens.
Virgine natus adeſt, pacis ſapientia Princeps,
Davidicæ clavem qui gerit uſque domus:
Numine natus adeſt, æternus Sermo Jehovæ,
Qui Patris arcanas voce recludit opes.
Læta ſalutiferi demum præconia verbi
Sculpſit Apoſtolico dextera fida ſtylo.
Sanctus, ut incertum certo regat ordine greſſum,
Spiritus humanis uſibus iſta dedit.
Cedite qui nugas, qui ſpectra profana refertis,
Tradita qui priſcis commemoratis avis.
Sacra viam vitæ monſtrant monumenta beatæ:
Excelſo prodit ſcripta Sione ſalus.

2 Eccleſia militans errare poteſt, & moribus, & doctrina.

Militat omnis homo, qui Chriſti caſtra frequentat.
Militat, in terris qui gerit arma Dei.

Miles habes corpus quod lancea nulla cruentet?
Corpus, quod fugiant ſpicula, miles habes?
Sancta Palæſtinos tenuerunt agmina vicos,
Sæpe parum ſanctas quæ tenuere vias.
Quos Galatûm tellus, quos fovit Achaia cœtus,
Sincera celebres enituere fide.
Qui Galatas inter ſteterant, quiq́; inter Achæos,
Corrupta fragiles ſuccubuere fide.
Tu quoq́; Romana quam Paulus in urbe rigavit,
Excidi Paula teſte propago potes.
Fallor? an in carnis dum limo Eccleſia degit,
Errore, haud fallor, labile pectus habet.

3 Major eſt autoritas Scripturæ quàm Eccleſiæ.

IAm pia turba ſuæ flammata cupidine pompæ
Aurea Tarpeium tollit ad aſtra jugum.
Tollit ad aſtra? Leve eſt. Tollit ſuper aſtra, ſaligno
Subjiciens Chriſti regia ſceptra pedo.
Affectaſſe ferunt regnum cœleſte Gigantes.
An nova Tartareo gurgite bella movent?
Sancta ſibi dotes Eccleſia vendicet amplas.
Eſto magna; licet: ſed minor eſto Deo.
Cedat homo Domino; cedant generata ſatori;
Sponſa viro; regi ſubdita; terra polo.

ETsi non ſim neſcius, auditores ornatiſſimi, [a] reprehenſum eſſe à Catone Cenſorio Aulum Albinum; quod deprecari culpam mallet, quam vacare culpa; quum ſibi, qui Romanus hiſtoriam Græcè ſcriberet, ignoſci peteret ſi in lingua aliena delinqueret: Catonis tamen ratio, eos excuſans qui compulſi peccant, ſpem mihi facit veniæ à vobis impetrandæ, licet ſuſcipiendo officii meis humeris admodum incommodi onere offendam. Nam & hæc ſubſellia vocem grandiorem plenioremque poſtulant; quod deſideraturos multos veriſimile eſt à quibus non audior: & plures, à quibus audior, optare jure poterunt alium maturioris judicii deſignatum, qui de religionis rebus controverſiis in tam frequenti ac celebri conventu verba faceret. Sed ne illud

[a] *Corn. Nep. apud A. Gellium, noct. Att. lib. 11. cap. 8.*

munus defugerem opponendo [b] vetere proverbio, *Non noſtrum onus, bos clitellas?* enixè à me contenderunt, quorum partim autoritas, partim benevolentia cedendi neceſſitatem impoſuit. Nec enim ſolùm poteſtas, quando ſupplicat, cogit; ut notavit [c] Laberius: ſed etiam quales Lælius apud [d] Ciceronem dicit vim afferre; quia ſtudiis amicorum, præſertim in re bona, cùm difficile eſt, tùm ne æquum quidem obſiſtere. Quo majore fiducia vos oro qui auditis, quin eos qui non audiunt oratos quoque velim, ut cenſuram Catonis, ſi tam ſeveri ſitis, geratis pari æquitate: ne conſimilem mihi notam impingatis, ac Albino ille, quia non maluerim culpa vacare, quàm deprecari culpam. Neque verò dubito quin vocis imbecillitas humanitatem veſtram, apud quos ago; judicii autem immaturitas bonitatem cauſæ, quæ agenda datur, patronam & vindicem inventura ſit. Quippe ne humanitas veſtra me condemnet ejus delicti quod evitare haud potui, quid eſt cur extimeſcam? Cauſæ porrò bonitas tam claram ac perſpicuam veri lucem præfert, ut facilè ſe cuivis homini minimè cæco probaturam confidam.

[b] *Quintilian. inſtitut. orat. lib.5.cap.11.*

[c] *Macrob. Saturnal.lib.2. cap.7.*

[d] *De amicit.*

dam. Qua in re vos ipſos opinioni meæ vel aſſentiri ſpero, vel aſſenſuros eſſe, ſi primùm (quod enitar quàm breviſſimè potero) ſententiam rationéſque theſium mearum de Scripturæ perfectione, de Eccleſiæ infirmitate, de autoritate utriuſque, vobis aperuero.

2 Namque laudibus quidem ſacram theologiam, doctrinam veritatis, ſanctimoniæ, juſtitiæ cæleſtis integerrimam; ortu, materia, forma, fine divinam; à Patre, in Filio, per Spiritum ſanctum revelatam; ſcriptis demùm per Dei amanuenſes traditam ad ipſius gloriam & hominum ſalutem, celebrare pro dignitate, ut optârim, nequeo; pro facultate, ut poſſim, nolo: quorum in altero idem vobis mecum videri ſuadet pietas; in altero inſtitutum meum æqui boniq; conſulatis rogo. Non enim, ut [e] orator ait plauſum Cæſari propterea haud datum, quòd compreſſus eſſet hominibus obſtupefactis admiratione; ſic ego ſimulatè dicam me tacere laudem theologiæ, quòd ejus admiratio, tànquam ſolis ſplendor, præſtringat aciem animi: verùm ut [f] propheta teſtatur, ſe, quum Dominum vidiſſet ſolio inſidentem, attonitum

[e] *Cic. pro Dejotar.*

[f] Eſai. 6.5.

fuiſſe, quòd eſſet vir pollutus labiis, indignus qui Dei gloriam oculis uſurparet; in eundem modum ex animo profiteor, me, quum verbi Dei majeſtatem reputo, ſtupefactum tacere, quòd labiis ſim pollutus, præconio rei tantæ explicando impar. Itaque relinquo libens iſtas hederas vino philoſophorum, medicorum, juriſprudentium: quorum diſciplinas, opportunas vitæ, ſed vitæ perituræ; præclaras, ſed humanas; laudabiles, ſed mortales; eminentes, ſed caducas; hactenus in iſta diſputationum palæſtra commendatas à diſertis & doctis hominibus accepiſtis. Ego verò, tametſi nec ingenio nec judicio majore, quàm illi, quibus in certaminis genere ſuccedo: tamen in natura & dignitate rei, de qua certamen inſtituitur, majus opus moveo. Annibalem refert [g] Livius, antequam congrederetur prælio cum Romanis, exercitui ſuo ſpectanda propoſuiſſe quædam paria captivorum ferro decertantia: ut ex horum quaſi ludicro conflictu Carthaginenſes ad ſeriæ pugnæ conditionem & attenderent ſagaciùs, & alacriùs armarentur. Haud diſpari ratione vobis, auditores, circundatis tanquam ad ſpectaculum, inter ſe commiſſæ

[g] Lib. 21.

commiſſæ ſunt variarum artium opiniones variæ: quarum utra vivat, ut ita loquar, utra pereat, hæc an illa palmam obtineat, parum intereſt. Nunc in aliuſmodi certamen committetur exercitus cum exercitu, veritas cum mendacio, religio cum errore: in quo, ſi quid à recto ad pravum deflectatur, non captivorum fit jactura, ſed Carthaginenſium; non hominum doctrina, ſed Dei periclitatur; non præſens vita, non valetudo, non opes fluxæ terrenæque, ſed beata regni cælorum poſſeſſio & ſempiterna ſalus agitur. Quamobrem adeſte mihi quæſo animis, & ad ea quæ dicam patienter attendite: nec tractari ludicra, velut in theatro, ſed maximè ſeria memineritis. Atque adeò ſanctum opus aggreſſuri divinam ſancti Spiritus gratiam imploremus, ad linguas diſceptantium, aures audientium, mentes omnium ſanctificandas: ut diſſentaneorum dogmatum explicatu collationéque rationum illuſtretur veritas, & veritati in lucem productæ ac probatæ reverentia, fides, obſequium præſtetur.

3 *Sacra Scriptura docet Eccleſiam quicquid ad ſalutem eſt neceſſarium.* Sic habet prima theſis, neceſſariis documentis ipſius 1. THESIS.

ſacræ Scripturæ, autoris locupletiſſimæ, quoniam [h] divinitus inſpiratæ, nixia. Nam Deus pater luminum & miſerationum elegit ante jacta mundi fundamenta, pro ſingulari ſua gratia, magnam partem hominum, quos æterna donaret vita, ſalutiſque ac gloriæ cœleſtis heredes faceret. Electi autem, quò potiri hac hereditate poſſent, adoptandi erant in filios Dei per Jeſum Chriſtum: qui perpetuò ſolus aditus mortalibus ad ſalutem fuit. Quo nomine Apoſtoli coetum electorum modò [i] filios Dei & coheredes Chriſti appellant; modò [k] corpus Chriſti, cujus quaſi capitis vi regitur & movetur; modò [l] ſponſam Agni, ornatam opibus ſponſi ſui; modò [m] populum peculiarem, [n] redemtum è cunctis gentibus; modò [o] ſanctos cives cœleſtis Jeruſalem: eoſdémque Chriſtus [p] *Eccleſiam* ſuam nominat, ne portas quidem inferorum ei prævalituras eſſe promittens. Iſtam verò Eccleſiam ſanctã catholicam, filios Dei, corpus Chriſti, ſponſam Agni, cives cœlorum, Deus ut elegit ad vitam ſempiternam, ita verbo ſuo ſalutis viam ſemper docuit, qua perduceretur ad ejus poſſeſſionem. Unde quum verbum, aliis olim

[h] 2. Tim. 3. 16.

[i] Rom. 8. 16. 1. Joh. 3. 2.

[k] Eph. 5. 23.

[l] Apoc. 19. 7. & 21. 9.

[m] Tit. 2. 14. 1. Pet. 2. 9.

[n] Apoc. 5. 9.

[o] Epheſ. 2. 19. Phil. 3. 20. Apoc. 21. 2.

[p] Matth. 16. 18.

olim modis à Deo patefactum, in tabulas tandem relatum ſit & ſcriptis traditum: effectum eſt ut ſacris literis Eccleſia, quicquid ad ſalutem requiritur, edoceretur. Quis enim revelare potuit rationem hereditatis regni Dei conſequendæ, niſi ſolus Deus? Ac Deus Eccleſiæ revelavit eam, ut primùm ſine ſcriptis, ab Adami tempore uſque ad Moſen: ita ſcriptis poſtea per Moſen alióſque, à quibus canon veteris ac novi Teſtamenti exaratus eſt. Hæc ergo monumenta, à Spiritu ſancto dictata, à ſervis Dei excepta, quæ per excellentiam plerunque ſimpliciter [q] *Scriptura*, ſeu [r] *Scripturæ*, interdum cum epitheto, præſtantiam denotante, [s] *ſanctæ*, aut [t] *ſacræ* nuncupantur, Eccleſiæ monſtrant viam qua vitam adipiſcatur: ad eámque greſſus fidelium quaſi face inter mundi tenebras prælucente dirigunt; & pro infirmitate cujuſque, alios lacte, alios ſolido cibo, cunctos neceſſario alimento fulciunt. Quod ut liquidiùs pateat, dividamus Eccleſiam in veterem & novam: veterem, è Judæis coactam ante Chriſtum paſſum; novam, pòſt è cunctis gentibus congregatam. Veterem Eccleſiam doctrina ſalutis integra

[q] Joh.10.35. 2.Tim.3.16. 1.Pet.2.6.

[r] Matt.22.29. Rom.15.4. 2.Pet.3.16.

[s] Rom.1.2.

[t] 2.Tim.3.15.

erudiverunt Prophetæ: novâ uberiùs pleniùſque inſtituunt Prophetis juncti Apoſtoli. Doctrina Prophetarum & Apoſtolorum Scripturis comprehenditur. Sacra igitur Scriptura docet Eccleſiam quæcunque conferunt ad ſalutem. Etenim fideles ſunt [u] Dei domus, & [x] domeſtici, ſuperſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum ac [y] Prophetarum. Hoc autem fundamentum eſt doctrina de [z] Christo, quam Apoſtoli ac [a] Prophetæ prædicârunt Eccleſiæ. Ea porrò doctrina, quam ipſi prædicârunt, in Scripturis exſtat. Eccleſiam ergo docet Scriptura quicquid ad ſalutem opus eſt cognitu.

[u] Heb.3.6.
1.Pet.2.5.]
[x] Epheſ.2.20.
[y] Act.26.22.
[z] 1.Cor.3.22.
1.Pet.2.4.
[a] Pſal.118.11.
Eſai 28.16.
Luc.24.27.
2.Pet.1.19.

4 Moſes, ut à primo Prophetarum ordiar, poſtquam promulgaſſet divinam legem Iſraelitis, [b] *Attende*, inquit, *Iſrael ad ſtatuta quæ doceo. Non addetis ad verbum quod ego vobis præcipio, nec detraheris de eo: ſed quicquid ego præcipio, id obſervanter facietis.* Jam verò Iſraelem elaborare decuit ut ſempiterna ſalute potiretur. Atqui nihil ei faciendum fuit quod mandatum non eſſet lege Dei ſcripta: quippe [c] quam Moſes *verbi* & *præcepti* vocibus ſignificat. Ergo ſcripta lege Dei tradebatur quicquid

[b] Deut.4.2, & 12.32.

[c] Deut.27.26. *collat. cum epiſt. ad* Gal.3.10. Deut.28.1. & 30.11. & 31.9.

Iſraelis ſalus poſtulabat. Neque poteſt ambigi quin Iſrael fuerit Eccleſia. Lex igitur docebat quicquid requirebatur ad Eccleſiæ ſalutem. Prophetæ ſubſequentes erant legis interpretes: &, ut agebantur Spiritu eodem, doctrinam Moſis illibatam, abſque adjectione aut imminutione, ſervabant, explicabant, fidelibus accommodabant. Liber Joſuæ narrat [d] ipſi imperatori imperatum eſſe, ne à lege dextrorſum aut ſiniſtrorſum recederet. Liber Pſalmorum [e] eam beatificam, vivificam, perfectam, lucernam pedibus piorum, luménque ſemitis canit. Eſaias Judæos [f] ad legem & conteſtationem, tanquam ad vitæ normam, revocat. In Jeremia damnantur [g] ædificantes excelſa ad Baalis cultum, quia Dominus id non præceperat. Apud Malachiam, ultimum Prophetarum, [h] Jehova ſuos recordari jubet legis Moſis, ut pædagogi ad Chriſtum. Quæ quum tradi à Deo & Dei ſervis nequiverint, niſi Moſes integram ſalutis viam monſtraſſet; ac Moſen etiam illuſtrârint reliqui Prophetæ: conſequens eſt Eccleſiæ veteri patefactam fuiſſe viam integram ſalutis è Scriptura veteris Teſtamenti. Nimirum ideo

[i] Chriſtus

[d] Joſ.1.7.

[e] Pſal.1.2.& 19.8.& 119. 105.

[f] Eſai.8.20.

[g] Jer.19.5.

[h] Mal.3.22.

[i] Chriſtus item percontanti cuidam Scribę, quid faciendo vitam æternam poſſeſſurus eſſet; reſpondit, *In lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis?* [k] ſeque in *Scripturis* ſervatorem mundi prædictum ac promiſſum eſſe declaravit: & eas ſufficere fidelibus inſtruendis demonſtrat [l] Abrahami reſponſione ad divitem, *Habent Moſen & Prophetas.*

[i] Luc.10.25.
[k] Matt.21.42. & 26.31. Luc.4.21. & 24.44. Joh.3.14. & 5.39.
[l] Luc.16.29.

5 Id ipſum autem novæ Eccleſiæ per reliquas Scripturas fieri luculentiùs, liquet vel ex uno Apoſtolo Iohanne, dicente de hiſtoria ſua Evangelica: [m] *Hæc ſcripta ſunt ut credatis* Jeſum *eſſe Chriſtum illum, Filium illum Dei, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus.* Nam etſi vocabulum, [y] *hæc*, fortaſſe ſpectet propriè ad [z] *ſigna*, quorum in ſententia præcedente meminit: tamen ſigna miraculáque cum rebus ſignificatis, id eſt, cum dogmatis & præceptis, quibus confirmandis ac perſuadendis adhibentur, conjuncta notet neceſſe eſt. Hæc enim ait ſcripta fuiſſe ut credamus Jeſum eſſe Chriſtum illum, Filium illum Dei. Atqui Jeſum eſſe talem non oſtendunt miracula ſine doctrina: quandoquidem [n] conſtat alios nonnullos eadem opera feciſſe quæ fe-

[m] Joh.20.31.
[y] ταῦτα δὲ γέγραπται.
[z] πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.
[n] Joh.14.12. Act.5.15. & 19.11.

1.Tim.3.15.

cit Jeſus; immo & majora. Iſtis ergo verbis deſcribitur Evangelii Johannis ſumma, & finis : ſumma, Jeſum eſſe Chriſtum illum,[o] unctum videlicet à Deo in prophetam, pontificem, & regem populi ſui, redemtorem hominum, unigenitum Dei filium : finis, ut credamus hæc de Jeſu Chriſto, & credendo vitam, quæ ſola verè vita nominari meretur, nempe vitam æternam per eum habeamus. Quod enunciatum quũ efferatur per antitheſin,[p] Jeſum multa quidem alia feciſſe,[q] quæ nec ipſe mundus, ſi ſcriberentur ſigillatim, capturus videatur ;[r] hæc autem ſcripta eſſe ut credentes vivant : appâret uno Johannis libro comprehendi quantum fidelibus ad ſalutem ſatis eſt. Proinde benigniſſimus curator animarum ſatis ſuperq; providit domui ſuæ, cui tùm alia ſcripta Johannis, tùm complures Apoſtolos & Evangeliſtas diſpenſatores ejuſdem alimenti dedit. Enimvero licet una ſit & ſimplex ſubſtantia fidei Chriſtianæ, qua Dei famulitium tanquam cibo paſcitur ad æternam vitam : tamen, ut ætates famulorum variæ ſunt, & variarum ætatum[s] conditiones variæ, ita rationem hujuſce animorum pabuli tem-

perandi

[o] Joh.1.42. *&c. tota hiſt.*

[p] Joh.20.30.

[q] Joh.21.25.

[r] Joh.20.31.

[s] 1.Cor.3.2. Heb.5.13.

perandi & dividendi ſingulis multiplicem eſſe decuit. Cujus rei formulam efficaciámque, ut in verbo vitæ expreſſam à coeleſti magiſtro haberemus, ſcriptores ſacroſanctæ doctrinæ varii dati ſunt, tanquam artifices idem [t] manna omnes, nec eodem ſemper modo, apparantes. Quo fit ut Scripturarum & ſapores varii melle dulciores incredibilem pio palato voluptatem ferant; & ſuccus unicuique ſtomacho ſalutaris vitale nutrimentum præbeat; & eminens perſpicuitas, in fundamentis fidei, facilitatem earum vel faſtidioſis probet; & recondita in multis myſteriis ſapientia cùm exerceat firmiſſimos, tum avidiſſimis ſatisfaciat; &, ut verbo innuam quod nulla vi verborum poteſt ſatis exprimi, infinitæ dotes infinitos fructus ad beatitudinem infinitam electis impertiendam pariant. Quocirca è Scripturis doceri Eccleſiam quæcunque conferunt ad ſalutem, adeò manifeſtum & exploratum eſt: ut id qui neſciat, imperitus; qui non agnoſcat, improbus; qui diſſimulet, ingratus; qui neget, ſacrilegus jure ſit habendus.

6 Præſertim quum accedat luce illuſtriſſimum, pondere graviſſimum, ſolidiſ-

[t] Exod.16.24.

ſimum firmitate axioma illud, quod Paulus apoſtolus, non ut Moſes & alii de lege ac prophetis, non ut Johannes de hiſtoria ſua Evangelica, ſed de integro ſacrarum literarum corpore tradit Timotheo: [a] *Tota Scriptura divinitus eſt inſpirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad inſtitutionem quæ eſt in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè inſtructus.* Namque univerſum Chriſtianorum officium eſt [x] fides per caritatem operans. Fides [y] ſanam fidei doctrinam complectitur: per caritatem operans vult [z] piam, juſtam, ſobriam vitam. Doctrinæ ſanitas ſervatur confirmando verum, refellendo falſum: vitæ ſanctimonia fugiendo malum, faciendo bonum. Satis autem habet Scriptura quo veritatem doceat, errorem redarguat, iniquitatem corrigat, inſtituat ad juſtitiam. Nec enim hæc utiliter præſtat ſolummodo, quæ ſophiſtarum cavillatio eſt, ſed etiam ſufficienter: nempe ut perfectus ſit homo; & quidem cujuſmodi? num quivis è fidelium grege, in quo minor requiritur ſapientia? immo verò ut homo Dei, id eſt, [a] propheta, [b] paſtor, miniſter verbi ſit perfectus,

[a] 2.Tim.3.16.

[x] Gal.5.6. & 6.15.

[y] 1.Tim.6.3. Tit.1.13.

[z] 1.Tim.1.19. Tit.2.12.

[a] 2.Reg. [illegible]

[b] 1.Tim. [illegible]

fectus, ac ad omne opus bonum [a] perfectè inſtructus. Unde conſequens eſt, quidcunque Chriſtianum illum ſcire deceat ad vitam æternam obtinendam, id totum ex uberrimis Scripturarum fontibus hauriendum tradi. Quod Apoſtolus etiam iſto axiomate probari clarè innuit, [c] præfando, *ſacris literis Timotheum poſſe ſapientem reddi ad ſalutem.* Itaque Scriptura, ſuffragatore Altiſſimo, à quo divinitus inſpirata eſt, docet Eccleſiam quicquid ad ſalutem obtinendam requiritur.

9. Jam ſi fortè quiſpiam deſideret Patrũ teſtimonia, quanquam quid opus eſt quum audieritis Patrem Patrum? veruntamen ſi quis iuvat audire diſcipulos poſt magiſtrum, ſervos poſt Dominum: videtur publicus priſcæ Eccleſiæ conſenſus authenticos Scripturarum libros *canonicos* à canone nuncupaſſe; quòd eximia dogmatum, morum, univerſæ ſtructuræ domus Dei regula ſint & norma. Hanc enim appellationis rationem inprimis faciunt probabilem tùm antiqui theologi, [d] Joſephus, [e] Baſilius, [f] Chryſoſtomus, [g] Auguſtinus;

tum

[a] *Seu* ἐξηρτισμένος *à Paulo ſcriptum ſit, ut plerique legunt; ſeu* ἐξηρτιμένος, *ut Complutenſis editio: vim vocabuli* ἄρτιος *in ſe incluſam habet. Proinde ab Oecumenio exponitur,* ἀπαρτισμένος καὶ πεπληρωμένος, *quaſi dicas, integrè, plenè, conſummatè; à Chryſoſtomo autem,* μετὰ ἀκριβείας, *id eſt,* accuratè, & exactè, inſtructus.

[c] 2. Tim. 3. 15.

[d] *Contra Apion. lib. 2.*

[e] *Serm. de fide, inter aſcetica: collat. cum epiſt.* 80. *ad Euſtathium: & lib. 1. adverſ. Eunom.*

[f] *Homil. 5. in Geneſin: collat. cum homil. 13 in eandem, & in* 2. *ad Cor. hom.* 13.

[g] *Contr. Fauſt. lib. 11. cap. 5. & contr. Creſcon. lib. 2. cap. 31.*

tium recentiores, celeberrimi nominis inter adverſarios, [h] Thomas Aquinas, [i] Ferus, [k] Andradius, [l] aliique: dum Scripturam *canonis* nomine deſignant, aut deſignatam aſſerunt, tanquam intellectus & voluntatis regulam ad cuncta, ſeu credenda, ſeu agenda pefectiſſimam. Sed extra controverſiam res ipſa præcellentibus orbis Chriſtiani luminibus ita placuit, ut [m] Auguſtinus affirmet *omnia quæ continent fidem & mores in illis inveniri, quæ apertè poſita,* non modò poſita, *ſunt in Scriptura:* [n] Chryſoſtomus *manifeſta* itidem *in divinis Scripturis eſſe* perhibeat *quæcunque neceſſaria ſunt:* [o] Tertullianus *adoret Scripturæ plenitudinem*; & *væ* denunciet Hermogeni *ſiquid iis quæ ſcripta ſunt vel detrahat, vel adjiciat:* [p] Hieronymus, in controverſia quã habuit cum Helvidio, rationem utrinque texat; *Credimus quia legimus, non credimus quia non legimus:* [q] Cyrillus aſſerat *ea de Chriſti factis eſſe conſcripta, quæ ſcribentes ſufficere putârunt ad mores dogmatáque:* [r] Baſilius Magnus *apertam eſſe* dicat *prolapſionem à fide ac arrogantiæ culpam, vel improbare quicquam eorum quæ ſcripta ſunt, vel introducere quicquam eorum quæ ſcripta non ſunt:* ac

F [s] reliqui

[h] *In 1. ad Tim. cap. 6. lect. 2.*

[i] *Exam. ordinandor. in cenſura diœceſ.*

[k] *Defenſ. fid. Trident. lib. 3.*

[l] *Renatus Benedictus, Strom. Bibl. lib. 2. in concluſ. Ludovicus Carvaialus, de reſtitut. theolog. cap. 12.*

[m] *De doctrin. Chriſt. lib. 2. cap. 9.*

[n] *In 2. ad Theſſalon. homil. 3.*

[o] *Adverſus Hermog. cap. 22.*

[p] *Adverſ. Helvid. cap. 9.*

[q] *In evang. Johann. lib. 12. cap. 68.*

[r] *Serm. de fide, inter aſcetica.*

[f] reliqui demum priſci Patres univerſi (niſi quando aliquid humani, ut homines, paſſi ſunt) conſentienter tradant Spiritum ſanctum omnia Scripturis comprehendiſſe quæ à nobis credi fieríve voluit.

8 Nam quòd unus & alter illorum alicubi, ut idem [t] Baſilius ([u] ſi tamen iſto in loco idem) & [x] Epiphanius, contendunt quædam minimè ſcripta neceſſaria eſſe factu aut creditu, ídq; Scripturarum autoritate nixi: mirum ni [y] Papiſtæ ipſi arbitrentur [z] priorem cauſæ ſuæ pluſculum indulſiſſe, qui myſteriis non ſcriptis accenſet profeſſionem fidei in Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum; Eccleſia certè ambos parum accuratè notaſſe ac expendiſſe voces Apoſtolicas, ex quibus hanc opinionem ſtudent adſtruere, judicet oportet. Epiphanius enim complures locos ex epiſtola prima ad Corinthios eò accommodat: [a] *Sicut tradidi vobis*; [b] *Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſiis*; [c] *Si retinetis, niſi fruſtra*

credidiſtis.

[f] *Juſtin. mart. dialog. cũ Tryphone Judæo. Origen. in Levit. homil. 5. Athanaſ. orat. contra Gentes: & epiſt. ad Serap. Spiritum ſanctum non eſſe creaturam. Hilar. ad Conſtantium Aug. lib. quem Conſtantio ipſe tradidit. Vincent. Lirin. adverſus hæreſ. cap. 2. & 41. Gregor. Roman. ſuper Ezekielem, homil. 9. & 15. Ceterique veteres theologi, quibus occaſio hac de re agendi, commentariis in Scripturas, aut tractatibus contra hæreticos, data eſt.*

---

[t] *De Spiritu ſancto, cap. 27. & 29.* [u] *De quo Eraſmus aliiq; viri docti dubitant.* [x] *Contra hæreſes, hær. 61.* [y] *Ex diſciplina Thomæ Aquinatis, ſumm. theolog. 2. 2. quæſt. 1. art. 9. ad. 1. & quæſt. 2. art. 8. in corp. art.* [z] *Baſilium, lib. eod. cap. 27.* [a] 1. Cor. 11. 2. [b] 1. Cor. 4. 17. & 7. 17. *ubi pro* διατάσσομαι, *quam vocem Paulus habet, Epiphanius (utrum memoriæ lapſu, an quòd ſenſum eundem alio verbo explicare maluit?) legit* παραδίδωμι. [c] 1. Cor. 15. 2.

3. Thesis.

tradidisse. Basilius autem sententiam ad-dit è secunda ad Thessalonicenses: [d] *Tenete traditiones quas edocti estis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* Ubi si *docendi, tradendi, traditionum* appellationibus significentur regulæ, quanquam viva quidem voce prædicatæ, Scripturis tamen etiam expressæ quatenus necessariæ: inficiari nemo poterit quin errârint qui ex traditionibus sermonibusque Pauli requiri traditiones non scriptas censuerunt. Verum autem est antecedens. Verum igitur & consequens. Nam Paulus, postquam fidei præceptis & institutis [e] utrumque populum informaverat, professus est [f] *se nihil dixisse extra ea quæ prophetæ ac Moses futura loquuti sunt.* Et quidem ad Corinthios, modò [g] scribit ipse quæ se commemorat tradidisse; modò [h] se à Domino accepisse monet, quæ [i] alibi quoque scripta sunt; modò scripta esse annotat disertè, [k] *Tradidi vobis*, inquiens, *Christum mortuum esse pro peccatis nostris secundum Scripturas; & sepultum esse, & excitatum die tertio secundum Scripturas.* Ad Thessalonicenses verò, prout [l] scriptum præceptum [m] traditionem vocat, sic Evangelium item designat tradi-

[d] 2.Thess.2.15.

[e] Act.17.2. & 18.4.

[f] Act.26.22.

[g] 1.Cor.1.23. & 2.13. & 4.17 & 7.17. & 10.31. & 14.40. & reliq. epist.

[h] 1.Cor.11.23

[i] Luc.22.19.

[k] 1.Cor.15.3.

[l] 1.Thess.4.11

[m] 2.Thess.3.6

tionum nomine: quippe rationem concludens hunc in modum; [n] *Elegit vos ab initio Deus ad ſalutem & gloriam obtinendam per Evangelium noſtrum*; [o] *Ergo perſtate, ac tenete traditiones quas edocti eſtis ſive per ſermonem ſive per epiſtolam noſtram*; id eſt, ut ab [p] Ambroſio rectè obſervatur, perinde quaſi diceret, Ergo perſeverate conſtanter in Evangelio, quà per ſermonem noſtrum, quà per epiſtolam vobis tradito. Porrò Evangelium, multis novi etiam Teſtamenti libris deinceps exaratum, antea ſcriptum erat in veteri Teſtamento, quo tempore Paulus docuit Theſſalonicenſes. Unde Lucas refert [q] *Paulum expoſuiſſe ipſis ex Scripturis, oportuiſſe Chriſtum pati reſurgereque à mortuis, & Jeſum eſſe Chriſtum illum.* Patet igitur Apoſtolum ſcriptas duntaxat traditiones laudaſſe tanquam neceſſarias ad ſalutem Eccleſiæ. Quamobrem faceſſant è Spiritus ſancti ſchola [r] Papiſtæ, qui non ſcriptis parem vim attribuunt. Faceſſant Papiſtarum anteambulones [s] Valentiniani, Marcionitæ, Gnoſtici, qui panniculos ſimiles; faceſſant [t] Phariſæorum ſucceſſores [u] Judæi, qui ſeu Cabaliſtica, ſeu Talmudica ſomnia; faceſſant [x] Montaniſtæ,

[n] 2. Theſſ. 2. verſ. 13. & 14.

[o] verſ. 15.

[p] *In epiſt. 2. ad Theſſal. cap. 2.*

[q] Act. 17. 2.

[r] *Concil. Trident. ſeſſ. 4. decr. 1.*

[s] *Irenæ. adverſ. hæreſ. lib. 1. cap. 1. & lib. 3. cap. 2*

[t] Marc. 7. 5.

[u] *Apocryph. lib. 4. Eſdr. cap. 14. verſ. 26. & 46. Hieron. præfat. in Eſdr. & Nehem. epiſt. 109. Jo. Picus Mirand. orat. de hominis dignit. Rabbi Moſes Ægypt. direct. dubitant. lib. 1. cap. 70.*

[x] *Tertullian. de præſcrip. adver. hæret. cap. 52. de monogam. cap. 2. de jejun. cap. 1. Auguſtin. de hæreſib. cap. 26.*

quicquid ad ſalutem eſt neceſſarium. 62. 1. Theſis.

taniſtæ, qui deliramenta novi Paracleti ſectantur; [f] Enthuſiaſtæ, [g] Anabaptiſtæque, & omnis fæx hæreticorum, qui viſionum ſuarum lacinias ſacris literis aſſuunt. Salus noſtra Chriſtus eſt; ſalutis via, fides; viæ dux, Scriptura: cujus lumine diriguntur greſſus, cujus pabulo nutriuntur animæ, cujus antidoto profligantur morbi, cujus gladio jugulantur hoſtes, cujus pharmaco ſanantur vulnera, cujus denique documentis æterna vita obtinetur.

9 Sequitur enodandum, quod aſſerit theſis ſecunda; *Eccleſiam militantem errare tam multifariam poſſe, tam doctrina* quam moribus; contra Catharos ([a] Catharis antiquis inſaniores) [b] novos, qui militiæ loco triumphum & in terris cœleſtem puritatem ſomniant; doctrina, contra [c] Papiſtas, qui hæreſibus ſuis obtendunt hoc Meduſæ caput quo in ſaxa convertant intuentes, *Eccleſia errare non poteſt*. Hic, ad faciliorem intelligentiam veri, diſtinguendum nobis eſt Eccleſiæ nomen. Nam quemadmodum [d] Thraſylaus Athenienſis, homo phreneticus, quaſcunque naves in Piræeum appellentes videbat, putabat ſuas eſſe, ac tanquam dominus opum tantarum exultabat:

2. Theſis.

[f] Theodoret. hiſt. Eccleſ. lib. 4. cap. 10.

[g] Sleidan. comment. lib. 5. & 10.

[a] Euſeb. hiſt. Eccleſ. lib. 6. cap. 35.

[b] Famil. caritat. H. N. Evang. regni, cap. 12. §. 7. cap. 34. §. 4. cap. 38. §. 3.

[c] Catechiſm. Trident. in expoſit. Symb.

[d] Athenæ. dipnoſophiſt. lib. 12.

bat: ita [e] fanatici quidam Romaniſtæ, ubicunque cernunt Eccleſiam in ſacris literis prædicari, ibi verba fieri autumant de ſua, & alienis honoribus geſtientes veluti propriis conclamant, [f] *Portæ inferorum non prævalebunt adverſus eam.* Ut ergo Pontificios iſtos Thraſylaos amoveamus à portu, & ſingulos mercatores in ſuæ quemque navis poſſeſſione ponamus, [g] *Eccleſia*, prout dicta eſt ab evocando, conventum & concionem evocatam denotat: unde Chriſti Eccleſia cœtus eſt hominum è turba reliquorum mortalium evocatus ad vitam æternam per fidem in Jeſu Chriſto. Evocatorum autem è vulgi colluvie haud ad dignitatem diſpar eſt ratio. Nam alii efficaciter vocantur, & ingrediuntur vitam: alii non ingrediuntur, etiamſi vocentur. Qui à Deo electi ſunt, vocantur & ingrediuntur: qui vocati neutiquam ingrediuntur, electi non ſunt. De utriſque Chriſtus, [g] *Multi*, inquit, *vocati ſunt, pauci verò electi.* Multi vocati nuncupantur [h] Eccleſia, ſed Eccleſia viſibilis, (ut ita loquar docendi gratia,) quoniam cœtus hominum qui ſermonem fidei annunciatum audiunt, & auditione ſtudium ſalutis potiundæ profitentur, cernimus.

[e] *Albert. Pigh. hierarch. eccleſ. lib. 4. cap. 7. Ricard. Beiſſe. Motiv. 44. & Quæſt. 49.*

[f] Matth. 16. 18.

[g] Ἐκκλησία ab ἐκκαλέω.

[g] Matth. 20. 16. & 22. 14.

[h] Act. 2. 47. Gal. 1. 2. Apoc. 1. 4.

2. Tim.2.19.

nitus. Pauci electi, [k] Eccleſia etiam appellati, dicantur Eccleſia inviſibilis: non quò, dum in carne degunt, haud cernantur, ſed quòd electi eſſe haud perſpiciantur oculis; id ſua cuique pio de ſe duntaxat fides, de fratribus caritas perſuadet. Porrò inviſibilis Eccleſiæ [l] pars cœleſtem gloriam adepta eſt, pars nondum adepta commoratur in terris. Illa, quæ intravit in gaudium domini ſui, Eccleſia triumphans; hæc, quæ victoriam ſtudet ex inimicis conſequi, Eccleſia militans nominatur. Verùm ut in hominum militia carnali fit aut cupiditate, aut metu, aut gratia, ut cum fidis militibus commiſceantur infidi, partim omne bellicum certamen detrectaturi, partim ſeditionis flabella futuri commilitonibus, partim ſe transfugas ad hoſtes præbituri, fortaſſis item duci ſuo nefarias manus allaturi: ſic Eccleſia Deo ſpiritualiter militans confluentes habet in ſua quaſi caſtra variis de cauſis infidos & hypocritas, qui nomen amicorum ſponſi præferentes, animum gerunt hoſtium; quales erant illi, de quibus [m] Bernardus ait, *Miniſtri Chriſti ſunt, & ſerviunt Antichriſto.* Quandoquidem ergo milites fideles ab in-

[k] Col.1.24. 2.Tim.2.10. Heb.12.23.

[l] Eph.1.10. Col.1.20.

[m] *In Cant. canticor. ſerm.33.*

fidis discernere distinguereque solus ipse potest; [h] qui separabit tandem oves ab hoedis; nos ex sacramento militiæ, quo tenentur, æstimantes militem, militantem Ecclesiam appellamus eos qui nomina Christo dant: quorum pars sincerè ac strenuè Christum ducem sequitur, pars sub Christi signis pro Satana præliatur. Atque ad Ecclesiam ita consideratam pertinet quod propono: Ecclesiam militantem errare tùm moribus posse, tùm doctrina.

[h] Matt.25.32.

10 Natura quidem sanctum & à quavis penitus seu culpa seu inscitia immunem existere, proprium est Dei: ut homo contrà multiplicibus errorum & vitiorum sordibus inquinatur. Nam [o] omnis homo mendax est; solus Deus verax: [p] nec ullus bonus, nisi Deus; malus igitur, quisquis merus est homo. Per Dei autem gratiam communicantur ei quidam sapientiæ ac sanctitatis [q] igniculi, tanquam radii è Sole in domicilium penetrantes, ad mitigandas incolæ tenebras & frigus. Ceterùm hi radii, etsi quanto magis & magis [r] Sol justitiæ, ad solstitialem velut orbem à brumali, ad medium coelũ ab extremo ascendens, cuipiam appropinquat, tanto luculentiùs illustrant

[o] Rom.3.4.

[p] Marc.10.18.

[q] 1.Thes.5.19 2.Tim.1.6.

[r] Mal.3.20. Luc.1.78.

illuſtrant & calefaciunt: neminem tamen [f] plena veritatis luce atque virtutis calore priùs imbuent, quàm è [g] tabernaculo corporis terreſtri ad Deum in apertum cœlum emigraverit. Militans Eccleſia Solis radios habet, ſed tanquam intra tectum, non foris cœlo libero: nonnulla per caliginem vix, aut ne vix quidem, diſcernit; nonnunquã torpet. [x] Eccleſia triumphans habet Solem ipſum, non in domo, ſed ſub dio, immò in ſummo cœlo: ubi nec tenebræ ullæ lucem minuunt, nec frigora calorem. Ac [z] juſti [6] conſummati ſive perfecti plenéque ſanctificati dicuntur ab Apoſtolo, qui [1] coronam juſtitiæ aſſequuti ſunt: ceteri verò [7] nondum perfecti, quamvis comparatè [8] tales præ rudibus (tanquam præ infantibus [9] adulti) nuncupentur, ſed nondum abſolutè perfecti, [z] Paulum referant licet, aut [a] Eliam. Nam & illi [b] homines Dei, qui canonicos libros [c] ſcribebant, nec in hoc errare, utpote à Spiritu ſancto acti, poterant, erant cetero qui communibus hominum aliorum lapſibus obnoxii: quemadmodum [d] Moſes, [e] Samuel, [f] Nathan, [g] Jeremias infirmitatis ſuæ indiciis comprobârunt. Datur ergò peculiariter

[f] 1.Cor.13.12

[g] 2.Cor.5.1.

[x] Apoc.21.23 & 22.5.

[z] Heb.12.23.

[6] τετελειωμένοι.

[1] 2.Tim.4.8. Jac.1.12. Apoc.2.10.

[7] οὐκ ὅτι ἤδη τετελείωμαι. Phil.3.12.

[8] ὅσοι οὖν τέλειοι. Phil.3.15.

[9] τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή. Heb.5.14.

[z] Act.14.15. Rom.7.19.

[a] Jac.5.17.

[b] 2.Pet.1. ver. 21.

[c] verſ.20.

[d] Num.20.10

[e] 1.Sam.16.7.

[f] 2.Sam.7.3.

[g] Jer.20.14.

liariter Eccleſiæ triumphanti vacare prorſus omni labe ac nævo. Quod fortaſſe Chriſtus ſponſus ſignificat in Cantico canticorum, dicendo ſtatim Eccleſiæ, [h] *Mecum à Libano, ô ſponſa, mecum à Libano venito*; ſimul atque præfatus eſſet, [i] *Tota pulchra es, amica mea, & vitium* [*] *nullum exiſtit in te*: ſicut [k] nuptiæ Agni veniſſe prædicantur, quando [l] uxori ejus datum eſt ut amiciatur byſſo pura & ſplendida, hoc eſt, ſanctorum juſtificationibus. Apoſtolus certè ad Epheſios id apertè indicat, ubi ait [m] *Chriſtum ſe tradidiſſe pro Eccleſia*, [n] *ut ſiſtat eam ſibi glorioſam, Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta &* [*] *vitii expers*. Hinc enim Eccleſia oſtenditur tunc caritura maculis, quæ fœdant ornatum ſponſæ Chriſti; rugis, quæ veteris Adami retinent veſtigium; cujuſmodicunque demum vitiis, quæ nitorem ſanctitatis infuſcant, quando ſiſtetur Chriſto glorioſa. Siſtetur autem, quando [o] æternum excellentiſſimæ gloriæ pondus accipiet; quando [p] cum Chriſto apparebit in gloria: ut ex eodem Apoſtolo appoſitè notat [q] Auguſtinus. Quòd ſi, qui talem in iſta vita gloriam ſibi pollicen-

[h] Cant. 4. verſ. 8.

[i] verſ. 7.

[*] *Hebr.* מוּם *quod apud Septuaginta Græcè redditur* μῶμος.

[k] Apoc. 19. verſ. 7.

[l] verſ. 8.

[m] Eph. 5. verſ. 25.

[n] verſ. 27.

[*] *Gr.* ἄμωμος.

[o] 2. Cor. 4. 17.

[p] Col. 3. 4.

[q] *Retract. lib. 1. cap. 19. De perfectione juſtit. cap. 15.*

pollicentur, ii triumphum canunt ante victoriam: conſequens eſt, Eccleſiam, quamdiu militabit, obnoxiam errorum inquinamentis fore.

Quanquam, ne quis putet eo decreto propterea ruinæ periculo involvi fidos Chriſti milites ac infidos, diſtinguendi etiam ſunt errorum gradus. Eſt igitur *errare*, deflectere de [r] via homini divinitus in verbo vitæ præſcripta. Quæ via quia ducit per rectos caritatis fideique tramites, utroſque antè declaravi: inde conficitur, quotquot ab alterutro declinant, eos errare; qui malum agunt, moribus; doctrina verò, qui falſum ſtatuunt. Horum autem animi morborum eadem eſt ratio ad æternam vitam, atque corporalium ad vitam temporariam. Ut enim corporis morbi non omnes mortem ægrotis afferunt, ſed multis laborantes alii convaleſcunt, alii occumbunt: ita nec peccantes ſalute ſpoliat quævis ſpiritalis lapſio, ſed alii ſæpenumero cadunt & reſurgunt, alii corruentes extinguuntur & pereunt. Nimirum, quos elegit Deus ad ſalutem, ii poſſunt in errorem ſanandum incurrere, in mortiferum nequeunt. Quiſquis autem vocatus eſt tantum, non electus, is

errore

[r] Pſal. 25.12, & 119.33.

[t] In 1. theſſ. 5.6

errore abripi poteſt pœnitibili, nec ſanando unquam. Ac electos quidem expoſitos eſſe maculis tam morum, quàm doctrinæ, demonſtrant ſancti Apoſtoli: qui moribus lapſi ſunt, quum à Juda proditum [t] Chriſtum deſeruerunt: doctrinæ, quando Chriſti [u] regnum mundanum eſſe, non cœleſte; Judæis ſolis, non cunctis gentibus promiſſum; & inſtitui eo tempore, non futuro, debere judicârunt. Quin etiam, poſtquam [x] Spiritum ſanctum è cœlo uberiùs accepiſſent, [y] Johannes Angelum ſibi ſemel atque iterum adorandum cenſuit; [z] Petrus haud recto pede inceſſit ad veritatem Evangelii; & idem [a] Petrus cum [b] pluribus Apoſtolis, ut [3] videtur, Evangelium nemini niſi circumciſo annunciandum putavit. Verùm illi ex omnibus his infirmitatibus ad ſanitatem redierunt. Nam & [c] priſtina fide coluerunt Chriſtum è mortuis ſuſcitatum; & [d] regnum ejus quale ſit, quibus, quando obveniat, cùm agnovêrunt ipſi, tùm alios docuerunt; & [e] Johannes Angeli monitis acquievit; &

---

[t] Matt. 26.56.

[u] Act. 1.6.

[x] Act. 2.4.

[y] Apoc. 19.10. & 22.8.

[z] Gal. 2.14.

[a] Act. 10. verſ. 14. 20. & 28.

[b] Act. 11.1.

[3] *Siquidem Act. 11. ver. 2.* οἱ ἐκ περιτομῆς *eodem ſenſu dici videntur, quo Act. 10 verſ. 45.* circumciſi. *Ita verò Apoſtoli (quorum mentio præceſſit Act. 11. verſ. 1) hac voce, quaſi facti rationem quoque reddente, comprehenduntur. Quod Johanni Fero è Pontificiis interpretibus, è noſtris Bullingero, Aretio,* [illegible] *hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Magdeburgenſis autoribus, centur. 1. lib. 2. cap. 4. tit. de Eccleſia Chriſti.*

[c] Mat. 28.16. Luc. 24.52. Act. 1.6.

[d] Act. 2.38. & 3.19. & 15.7. 1. Pet. 1.5. 1. Joh. 3.2. Apoc. 1.6. & 6.11. & 19.7.

[e] Apoc. 19.10. & 22.9.

[f] Petrus reprehendenti Paulo tacitus ceſſit; & [g] idem Petrus cæterique in gratiam recipi alienigenas viderunt ac lætati ſunt. Nec verò aliter agi cum reliquis fidelibus teſtatur generale Chriſti effatum de Eccleſia ſua; [h] *Portæ inferorum non [4] prævalebunt ei.* Valituras enim, hoc eſt, aliquid [5] virium habituras indicat; ſed negat prævalituras. Quippe [i] cadere poteſt vir juſtus; ſed à Deo juvabitur ne dejectus jaceat. In [k] periculum mortis venire poteſt ovis; ſed [l] non permittet paſtor ut pereat. Poteſt [m] filius prodigus à patre diſcedere; ſed reſipiſcens revertetur. Pati poteſt animi quaſi deliquium quorumvis diſcipulorum fides, æquè ac [n] Petri: ſed [o] oravit Chriſtus pro electis omnibus, æquè ac pro Petro, ne deficiat eorum fides. Nec [p] Davidi magis prævaluerunt culpæ, quarum in laqueos ſe frequenter induit; quàm [q] populo Iſraelis prævaluerunt hoſtes, qui anguſtiis ipſum diu multúmque affecerunt. Itaque ut vetus verbum ore [r] Fabii Maximi celebratū eſt, *Jus ſæpe à veritate laborare nimis, nunquā extingui:* ſic oraculis ſacris indubitatè conſtat, juſtificatos gratis per fidem, Dei filios, pravarum tentationum ictibus [s] cædi ſæpe,

nunquam

2. Tim.3.15.

[f] Gal.2.15.

[g] Act.10.28. & 11.18.

[h] Mat.16.18.

[4] κατισχύσουσι.

[5] ἰσχύος. Luc. 11.21. ὀχυρωμάτων. 2.Cor. 10.4. ἀρχαί, ἐξουσίαι, κοσμοκράτορες. Eph.6.12.

[i] Pſal.37.24.

[k] Pſ.119.176. Luc.15.4.

[l] Joh.10.28.

[m] Luc.15.13.

[n] Luc.22.32.

[o] Joh.17.20.

[p] 1.Sam.25.22. 2.Sam.11.2. & 16.4. & 24.6. Pſal.30.7. & 31.23. & 39.4. & 116.11.

[q] Pſal.129.2.

[r] *Apud Livium,* lib.22.

[s] 2.Cor.12.7. 1.Chro.21.1. Luc.22.31.

XUM

nunquam occidi. [t] Ego, inquit ſponſa in cantico, *voce dilecti mei pulſantis, aperi mihi ſoror mea*, & quæ ſequuntur, *reſpondi, exui tunicam meam, quomodo induerem eam? Lavi pedes meos, quomodo inquinarem eos?* En electa, redemta, ſanctificata Eccleſia, etiamſi tandem, quod [u] ſubjungit, ſurgat & aperiat Chriſto, agnoſcit tamen interim ſe illi ad officium excitanti & tanquam [x] ad oſtium ſtanti pulſantique detrectaſſe frigoris aut ſordium metu obſequi. Quin immo ſe nonnunquam ignorantia rerum in primis ſalutarium, nimirũ [y] ubi Chriſtus paſcat, ubi gregi quietem det meridie, laborare indicat, quoad per cœleſtis magiſtri diſciplinam paulatim eas diſcat. Ut, quum iſto ipſo tempore [z] *pulcerrima mulierum* nihilominus à ſponſo appellatur, haud inſcitè notet [a] Bernardus eam dici [6] *pulcram inter mulieres*, pulcram præ carnalibus ac terrenis animis, non omnimodè pulcram: quippe quæ citra perfectum pulcritudinis, dum adhuc in corpore vivit, proficiat; nec [b] *tota pulcra* dicatur donec in noviſſimis evadet [c] glorioſa, & [d] ſimillima facta ſponſo, toti pulcro, videbit eum ſicuti eſt.

12 Quo planius fit [e] Papiſtas ineptè

ad

[t] Cant.5.verſ.2.

[u] verſ.4. & 5.

[x] Apoc.3.20.

[y] Cant.1.verſ.7.

[z] verſ.8.

[a] *Serm.38. in Cant.*

[6] *Ut vetus interpres reddidiſſe videtur ex Hebræo, & legitur in contextu adjuncto Gloſſæ ordinariæ.*

[b] Cant.4.7.

[c] Eph.5.27.

[d] 1.Joh.3.2.

[e] *Jo. Cochlæ. de canonica Script. & catholicæ Eccleſ. autorit. cap. 11. Jo. Dried. de eccleſiaſt. Script. & dogmat. lib. 4. cap. 6. Alfonſ. Caſtr. adverſ. hæreſ. lib. 4. tit. de conciliis.*

ad errorem ſuum propugnandum urgere promiſſum Chriſti: [g] *Ego rogabo Patrem, & alium advocatum dabit vobis ut maneat vobiſcum in æternum, nempe Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt recipere,* [h] *ille vos docebit omnia, &* [i] *deducet vos in omnem veritatem.* Hîc enim Chriſtus dicens [k] Spiritum cum diſcipulis manſurum in æternum, itidem atque alibi, [l] ſe cum illis eſſe perpetuò uſque ad ſeculi conſummationem, ac [m] eundem contrà negans recipi poſſe à mundo, [n] id eſt, reprobis, electos alloquitur ſine dubio, ſive, ut ipſius verbis utar, [o] *homines ſelectos è mundo*: quibus tùm iſta voce ſatis indicat ſeſe præſentaneam immunitatem ab omni errore neutiquam polliceri; tùm inde quòd gradatim eos, non ſimul, nec omnia ſimpliciter, ſed neceſſaria tantùm ad ſalutem omnia, edoctum iri ſignificat. Quippe mortales, [p] diabolo per naturæ corruptelam geniti, ſic [q] inflammantur à gehenna, ut [r] fornacis inſtar accenſi ardeant [s] urántque. [t] Spiritus autem à Deo datus regenitis & adoptatis per Criſtum, licet [u] fons ſit aquæ in vitam æternam ſalientis, ut nunquam ſitiant præ inopia, aut ſiccitate deficiant:

[x] menſura

[g] Joh.14.verſ.16.

[h] verſ.26.

[i] Joh.16.13.

[k] Joh.14,16.

[l] Matt.28,20.

[m] Joh.14.17.

[n] Joh.17.9.

[o] Joh.15.19. & 17.6.

[p] Joh.8.44.

[q] Jac.3.6.

[r] Hoſ.7.4.

[s] Pſal.57.5. Pro.16.27.

[t] Eſai.43.18.& 55.1.& 59.21.

[u] Joh.4.14. & 7.38.

[x] menſura tamen haud adeò exundante datur, ut [y] ſaturentur, dum [z] in terra ſunt, nec amplius ad ſedandum inſaniæ cæcitatis ac pravitatis æſtum expetant. Nam & [a] ſpiritualium [b] caro adverſus ſpiritum concupiſcit; & [c] lex in membris renatorum belligerans contra legem mentis; & [d] nunc ex parte tantùm ſciunt qui ſciunt plurimum; & [e] potentia Dei per infirmitatem conſummatur; & [f] deliquit Jobus, [g] vir integer, rectus, timens Dei, recedens à malo; & Jeremias, quanquam [h] ſanus præ aliis, [i] oravit, *Sana me Jehova*; & Paulus [k] ſe agnovit nondum perfectum eſſe, ad metam modò contendere; & generatim de fidelibus pronunciavit Jacobus, [l] *In multis impingimus omnes*; &, [m] *Qui lotus eſt, opus habet ut pedes laventur*, atteſtante Chriſto. Porrò, quod de Spiritu dicitur, *deducet vos*, aut, *erit vobis via dux* (quæ [7] Græcæ vocis vis eſt) *in veritatem*, indicat electos quaſi quodam ſpatio emenſo ſenſim inſtrui, quũ interim ex inſcitia veri laborârint: haud ſecus atque [n] homines, per viæ ſolitudinem errantes, donec langueant, Deus tandem per viam rectam [8] deducit ad urbem habitabilem. Ita [o] Petrus Apoſtolus aliique

que

[x] Joh.3.34. Rom.12.3. Eph.4.7.

[y] Mat.5.ver.6.

[z] verſ.12.

[a] Gal.6.1.

[b] Gal.5.17.

[c] Rom.7.23.

[d] 1.Cor.13.12.

[e] 2.Cor.12.9.

[f] Job.2.14.

[g] Job.1.1.

[h] Jer.15.19.

[i] Jer.17.14.

[k] Phil.3.12.

[l] Jac.3.2.

[m] Joh.13.10.

[7] *ὁδηγήσει: quo verbo Hebræum* הדריך *reddidit Septuaginta interpretes. Sicut legimus Pſal.25.5. ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀλήθειάν σου: & 119.35. ὁδήγησόν με ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν σου.*

[n] Pſal.107.4.

[8] *Heb.* ידריך *Septuag. ὡδήγησεν. Pſalm.* 107.7.

[o] Act.10.28. & 11.2.

quæ prædicta à [p] Chriſto de ſervandis Gentibus diſpenſationem perceperunt ſtatim; ſed poſt aliquot demum annos ad eam per efficaciam Spiritus ductum pervenerunt. Poſtremò, *deducit autem illos in omnem veritatem*, atque non tanquam nullo prorſus errore capi queant: nam [q] multi falſò rati ſunt inſtare diem Domini: ſed ut Apoſtolus perhibet [r] ſe omne Dei conſilium Epheſiis annunciaſſe, omni conſilio ſignificans [s] id omne quod expediret ad ſalutem. Minimè verò expedit homini nuſquam falli, quin potiùs in quibuſdam deviare [t] prodeſt: ut [u] ſoli Deo gloriam ſapientiæ deferat; ut ſeipſum noſcens [x] ad ſobrietatem ſapiat; ut [y] ſalutem ſuam conficiat cum timore; ut à Domino audiat, [z] *Sufficit tibi gratia mea*; ut aſſiduis cum precibus imploret, [a] *Adauge fidem*, [b] *Remitte debita*; ut diſcat [c] alter alterius onera portare; denique ut [d] ſibi & aliis corrigendis unuſquiſque acriùs, modeſtiùs, conſtantiùs, religioſiùs incumbat. Nullis ergo Spiritus ſancti chariſmatis ita fulciuntur & confirmantur electi, ut à cunctis penitùs ſeu morum ſeu doctrinæ lapſibus vindicentur.

23. Quantò minùs vocati [illegible]

2. Timot. 2.

[p] Joh. 10. 16.

[q] 2. Theſſ. 2. 2. Apocryph. lib. 4. Eſdr. 14. 11. *Judas chronographus, Hieron. catalog. ſcriptor. eccleſiaſt.: Lactantius, divin. inſtit. lib. 7. cap. 25. Heſychius, Auguſtin. epiſt.* 80.

[r] Act. 20. 27.

[s] verſ. 20.

[t] Rom. 8. 28. *Auguſtin. de corrept. & grat. cap. 9.*

[u] 1. Tim. 1. 17.

[x] Rom. 12. 3.

[y] Phil. 2. 12.

[z] 2. Cor. 12. 9.

[a] Luc. 17. 5.

[b] Matt. 6. 12. Luc. 11. 4.

[c] Matt. 26. 41. Gal. 6. 2.

[d] Pſal. 51. 12. Luc. 22. 32. 2. Cor. 7. 11.

utrinque labi capitaliter mortiferéque poſſe liquet. Velut hinc oſtendit antichriſtorum impietas, de quibus ſcriptum eſt, [e] *Ex nobis egreſſi ſunt, ſed non erant ex nobis*: illinc autem [f] Judæ Iſcariotæ facinus, qui mercede injuſtitiæ corruptus Chriſtum prodidit. Quùm igitur Eccleſia militans ex electis & vocatis conſtet, utrique verò ſæpius & dogmatis deliquerunt; alteri ad profectum in bono, alteri ad perniciem: Eccleſiam militantem errare tùm moribus poſſe, tùm doctrina, demonſtratum eſt. Cujus rei exempla ſuculenta ſuppeditant Eccleſiæ [g] Galatarum, [h] Corinthiorum, [i] Pergamenſium, Thyatirenſiúmque, in defectione à pura Evangelii Chriſtiani fide, in diſſidiis alendis, in fovendo inceſtu, ſcortatione, ſcandalo veſcendi carnibus quæ idolis immolatæ fuerant. Quin etiam Iſraeliticus in ſancta terra & urbe celebratus cœtus, quem uti quidam nomine Synagogæ diſtingui volunt ab Eccleſia, [k] pro Eccleſia tamen habebat Spiritus ſanctus, * nec ſemper voces ſic diſcriminat: Iſraelitæ, inquam, oblatam ſibi gratiam toties támque perditè averſati ſunt, ut Chriſti vaticinia idcirco impleta ſenſerint, [l] *Tolletur à vobis*

regnum

[d] Joh.12.6.

[e] 1.Joh.2.19.

[f] Matt.26.14. Act.1.18.

[g] Gal.1.6.& 3.1.& 5.7.

[h] 1.Cor.1.11. & 5.1. & 6.13. & 8.9.

[i] Apoc.2.verſ.14.& 20.

[k] Exod.19.5. Pſal.122.4. Rom.9.4.

* *Nam ἐκκλησίας vocabulo deſignatur populus Veteris Teſtamenti,* Act.7.38, *populus autem Novi vocabulo συναγωγῆς,* Jac.2.2.

[l] Matt.21.43.

regnum aliis, &c. [m] Relinquetur eis domus vestra deserta. Cuivis autem Ecclesiæ potest accidere quod aliquando postea contigit, quod accidit Jerosolymitanæ: quæ multo ampliora [n] promissiones acceperat, quam ullius unquam urbis Ecclesia. Potest ergo quævis ita delinquere ut regno Dei privetur, sed [o] semen sanctum videatur sibi successurum, postquam Deus compagem ejus dissolverit; [p] electos in cœlestem gloriam transtulerit; [q] hypocritas, similes Pharisæis & Scribis, in tartarum præcipitarit; fortassis eodem quoque desertam, sicuti [r] Judæorum domum, reddiderit. Quod [s] eædem rursum Ecclesiæ ab Apostolis in Asia, Galatia, Græcia, plantatæ manifestum faciunt: divini verbi luce, partim per hæreses, partim per furores Turcicos orbatæ, nonnullæ ne locum quidem [t] candelabro habentes, ceteræ vero tenebris delirii Mahometani pæne totæ obrutæ.

14. Ac eisdem machinis labefactata concidit alia munitio qua [u] Papistæ adstruunt,

[m] Matt. 23. 38. Luc. 13. 35.

[n] Psal. 48. [illegible] & 87. 2. & 132. 13. Esai. 52. 1. Joel. 3. 17. Zac. 8. 3.

[o] Esai. 6. 13.

[p] Matt. 24. 24.

[q] Matt. 23. 15.

[r] Dan. 9. 26. Matt. 24. 15. Luc. 21. 20. *Joseph. de Judæor. bello lib. 6. & 7. Hegesipp. de excid. urb. Jerosolym. lib. 5.*

[s] *Epiphan. hær. 48. Augustin. de hæres. cap. 26. Sulpit. Sever. sacr. hist. lib. 2. Æne. Silv. hist. de Asia minori, cap. [illegible] & 100. Cuspinian. de Cæsarib. & Turcar. hist. cap. de militiis, & [illegible] cap. de [illegible] Turcar. Andr. Thevet. cosmogr. univers. lib. 9. cap. [illegible] lib. 18. cap. [illegible] Martin. Crus. Turcogræc. [illegible] lib. 7. epist. 7. 8. & 10. & lib. 8. epist. 8.*

[t] Apoc. 2. 5. & 11. 4.

[u] *Jo. Dried. de ecclesiast. Scriptur. & dogmat. lib. 4. cap. 3. Pet. Sot. assert. cath. fid. circa articulos confess. Wirtenberg. cap. de ecclesia. Melch. Can. de locis theolog. lib. 4. cap. 4.*

struunt,

2. Theſſ. 2. 3,4.

ſtatuimus hîc, quantumvis greges militantium Eccleſiarum errare poſſint, non poſſe tamen paſtores de quibus ſcriptum eſt, [x] *Dic Eccleſiæ*: propterea quia ſcilicet de illis ſubdit Chriſtus; *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut ethnicus et publicanus.* Quid enim? Nonne Judaicæ, quam hîc in primis ſignificari demonſtrat publicani ethnicique antitheſis, [y] paſtores cæci, nequam, nihili contigerunt: quales à Chriſto, ſeu [z] fures & latrones, ſeu [a] mercenarii dicti ſunt? Nonne [b] pſeudapoſtoli Corinthi, [c] turbatores in Galatia, [d] angeli Thyatirorum, [e] Laodiceæ, [f] Pergami, [g] Sardium, & [h] Epheſi, ejus Epheſi, quæ, ſi ulla, videri poſſet eodem quaſi privilegio, quo [i] Jeruſalem, munita, quandoquidem Paulus ad Timotheum [k] ibi commorantem ſcripſit, [l] Eccleſiam, in qua inſtituebatur quemadmodum ſe gereret, columnam & ſtabilimentum eſſe veritatis; ſed idem Paulus [m] preſbyteris Epheſinis dixit, [n] ex ipſis exorituros qui loquerentur perverſa, ut diſcipulos poſt ſe abſtraherent: nonne igitur hujus Eccleſiæ cæterarúmque in Aſia, Galatia, Græcia doctores multipliciter lapſi ſunt ſeculo Apoſtolico, & poſtea, cum

[o] totius

[x] Matt.18.17.

[y] Eſai.56.10. Ezek.34.3. Zac.11.17. Matt.15.5.& 16.6.& 26.65.

[z] Joh.10.verſ. 8.

[a] verſ.12.

[b] 2.Cor.11.13.

[c] Gal.1.7.

[d] Apoc.2.20.

[e] Apoc.3.15.

[f] Apoc.2.14.

[g] Apoc.3.1.

[h] Apoc.2.4.

[i] Pſal.128.5. Eſai.52.1. Zac.8.3.

[k] 1.Tim.1.3.

[l] 1.Tim.3.15.

[m] Act.20.verſ. 17.

[n] verſ.30.

[illegible] orbis Episcopis; [illegible] Nonne [illegible] (cui [illegible] est [illegible] plus [illegible] [illegible] Babylonis [illegible] (Liberius, Arianis [illegible] subscripsit damnationi sancti Athanasii. Honorius Primus, [illegible] unicam Christo volun[illegible] Sergio [illegible] Johannes Duodecimus [illegible] secundus [illegible] [illegible] judici[illegible] [illegible] [illegible] Alexander Sex[illegible]

• Sulpic. Sever. ſacra hiſt. lib. 2. Hieron. adverſ. Lucifer. cap. 7. [illegible] Theodoret. hiſt. eccleſ. lib. [illegible] cap. [illegible] [illegible] vita Gregorii Nazianz. [illegible] hiſt. eccleſ. [illegible]

[illegible] Hieron. epiſt. [illegible] [illegible] Tolle [illegible] Franc. Guicciard. [illegible] tus Johannem Duodecimum; [illegible] [illegible] sacris [illegible] [illegible] illis [illegible] super[illegible] quidem [illegible] ille Johannes [illegible] non [illegible] jam vulgo [illegible] [illegible] jussit tanquam [illegible] & publicanos haberi cunctos [illegible] pendere [illegible] vectigal, [illegible] Apostolicum [illegible] Verres per [illegible] Cujusmodi [illegible] labi posse [illegible] vis Episcopus [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] judicium *Dei veritate, quæ non fallit nec fallitur, semper* [illegible] *Ecclesiæ* [illegible] [illegible] *fallere* [illegible] *fallit* [illegible] *tus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus;* [illegible] *est apud Deum, Ecclesiastica* [illegible] *sententia* [illegible].[11] Adeo manifestum est, non quisquis, qui fratrem [illegible] non auscultare noluit Ecclesiæ recte monenti, & justas contumaciæ suæ pœnas luit, idcirco [illegible] judicium perpetuo posse ab Ecclesia: sed Titium aut Sempronium quemque clave errante, vel Sacerdoti-

[h] *Synod. Constantinop.* [illegible]

[i] *Ibid.* [illegible]

[1] Ex concilio [illegible] vita Gregorii

[2] De [illegible] fructuum [illegible] beneficiorum [illegible] in Germania, [illegible] &c. [illegible] bus.

[3] Mercatores [illegible] quendam [illegible] nuncium & legatum Apostolicum.

[4] *Glo. in Ferr.* [illegible]

[illegible]

bus [illegible] coelo excludi; quasi etiam in patrem [illegible] graviter peccârit, cùm maternum arrogaret, sprevêrit, quam neutrius culpæ affinem pronunciet justus mundi judex, & adversam sententiam, in petrâ temere latam, pro filio regni sui habeat.

15 Itane verò, tametsi subtexuerit Christus, [e] *ubi fuerint duo vel tres coacti in nomine meo, illic sum in medio eorum*: unde [f] adversarii pro extremo velut triariorum suorum subsidio nobis ingerunt, pastores saltem in *synodis*, præsertim *œcumenicis*, coactos falli non posse? Immo. Nam & singulis fidelibus, quos falli nihilominus posse agnoscunt, Christus, dicendo, [g] *Non deseram te, neque derelinquam te*, accommodat generalia promissa, [h] *Non deseram Israelem*; [i] *Non derelinquam pauperes*, [k] *Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*: & particulares synodi ex diœcesibus, provinciis, regionibúsve [l] in Christi nomine congregantur, [m] quæ ta-

men

[e] Matt. 18. 20.

[f] Petr. Sot. assert. cathol. fid. circa art. confess. Wirtemb. cap. de conciliis. Alfons. Castro. advers. hæreses lib. [illegible] de conciliis. Hosius, confess. cathol. fid. cap. 24. de conciliis œcumenicis. Andradius, defens. fid. Tridentinæ lib. 1.

[g] Jos. 1. 5. Heb. 13. 5.

[h] Deut. 31. 6. 2. Cor. 6. 16.

[i] Esai. 41. 17.

[k] Matt. 28. 20.

[l] Gregor. lib. 7. epist. 110. Opusc. [quem 1. conciliorum] inscripsi, De ordine celebrandi concilii, [illegible] Ecclesiastica, à sanctis Patribus constituta, [illegible] in judicio [illegible] corpus collectæ [illegible] dicend. initio concilii: Adsumus, Domine sancte Spiritus, in nomine tuo specialiter aggregati.

[m] In eodem opusculo de ordine celebrandi concilii, [illegible] jubentur [illegible] hanc precandi formulam: Quia conscientia remordente tabescimus, ne aut ignorantia nos traxerit in errorem, aut præceps forsitan voluntas impulerit à justitia declinare: ob hoc te poscimus, ac rogamus, ut si quid offensionis in hac concilii celebritate contraximus, condonare ac remissibile facere digneris.

nem à justitia deflectere per cupiditatem; ac in errorem trahi, per ignorantiam potest. Quid, quod concilium, id est, universalis ex orbe toto coacta nunquam fuit ulla, si propriè loquamur de terrarum orbe. Nec enim quantumvis celeberrimis, Nicænæ, Constantinopolitanæ, Ephesinæ, Chalcedonensi, affuerunt Episcopi ex India, Æthiopia, cæteris gentibus Christianis Romano Imperatori haud subditis: vix uni [illegible] hujusmodi. Quæ verò per synecdochen dicuntur oecumenicæ, quibus ex orbe Romano toto congregatæ sunt, aliæ ex tota quapiam Romani orbis parte, infirmitatem suam indicant exemplis Ariminensis synodi, pro Ariana [illegible] decernentis; & Ephesinæ secundæ, pro Eutychiana.

Matth. 18. [illegible] dicta, [illegible] οἰκουμένη. [illegible] οἰκουμένη apud Græcos [illegible] Psalmorum [illegible] Esa. 24. 4 [illegible]

n Euseb. de vita Constant. lib. 3. cap. 7. Gelas. Cyzicen. comment. actor. concil. Nicæni lib. 2. cap. 5. & lib. 3.

o Theodoret. hist. Ecclesiast. lib. 5. cap. 6. & 9.

p Acta [illegible] synodi, Ephesi habitæ, cap. 25. 26. & 110. Gr. edit. Complutin.

q Evagr. hist. Eccles. lib. 2. cap. 4. [illegible]

r [illegible] de orbe Romano [illegible] Augustin. de civit. Dei, lib. 5. cap. 17. [illegible] Romana [illegible] de statu hominum, l. 4. de fide cath. Cod. Theod. Gelas. Cyzicen. comment. actor. Nicæni conc. in proœmio.

t Synodus secunda Constantinopolitana, οἰκουμενικὴ dicitur apud Theodoretum, hist. Eccles. lib. 5. cap. 9. [illegible] in ea [illegible] Episcopi ex Orientali tantum Romani orbis parte, [illegible] cap. 6. ejusdem libri patet.

u Athanas. de synodis Arimini & Seleuciæ, & epist. ad Africanos Episcopos. Ambros. epist. 32. ad Valentinianum. Augustinus lib. 3. contra Maximin. Arrian. episcop. & lib. 3. cap. 14. Sulpit. Sever. sacr. hist. lib. 2.

x Liberat. breviar. de causa Nestor. & Eutych. cap. 12. Evagr. hist. Eccles. lib. 2. cap. 10.

chiana. Quippe Christi promissum in has quadrare patet ex priscis [x] institutis atque monumentis, sive causalem conjunctionem accipias, [y] *Ubi enim sunt duo vel tres collecti in nomine meo, illic sum in medio eorum* (id proxime praecedens dictum (quo spectare videtur potius) referimus, [z] *Si duo ex vobis consenserint in terra, de omni re quam petierint, fiet eis a Patre meo qui in caelis est*) ut in nomine Christi concilia accipiamus fideles, qui unanimiter precibus per Christum divinam operam implorant, quemadmodum jubemur [a] in ejus nomine cuncta facere; sive (quo nonnulli referunt) ad longinquius, [b] *Quaecunque ligaveritis in terra, erunt ligata in caelo; et quaecunque solveritis in terra, erunt soluta in caelo*; ut in Christi nomine sonet autoritate, mandato, verbo Christi, sicut ipse, quem Deus misit, [c] in Dei nomine venisse praedicatur. Potest igitur Christus Episcopis undecunque, quotcunque, quomodocunque congregatis adesse, quorum tamen plurimos haud ita suo Spiritu collustret roboretque, ut in sanctionibus synodicis labi nequeant. Nimirum et meliori parti, quam major saepe numero vincit, [f] adest semper aliquo spirituali

[x] *Ord. celebrandi concilia* [illegible] *Patrum consultibus, sapientibus* [illegible] *conciliorum* [illegible] 1. 7. *Epist. Synodica Ariminensis* [illegible] *de Synodis* [illegible] *Sacrosanct.* [illegible] *Epist. Theodosii Aug.* [illegible] *responsa* [illegible] *de Synodis* [illegible] *Synodi Chalc.* [illegible]

[a] Col. 3. 17.

[b] Matt. 18. 18.

[c] Psal. 118. 26. Matth. 21. 9. Joh. 5. 43.

Rom. 8. 9.

2. Cor. 13. 5.

Eph. 3. 17.

rituali

f 2. Cor. 12. 8, 9. Levit. [illegible] Hebr. 5. [illegible] g Matt. [illegible] 10. Luc. [illegible] Johan. [illegible] h Decreto synodi Laod. [illegible] Sexta Synod. in Trullo can. 2. Nicaena Synod. [illegible] k Synod. Laod. can. 59. l Concil. Carthag. Synod. III.

[spi]rituali dono: quanquam nullo tali, ne duo talos nunquam credunt, licet id peterent. [illegible]quam enim peterent secundum voluntatem Dei: nec Deus, nisi hoc modo petentibus, auscultat. Ac nónne istic item suo se iniquitas jugulabit gladio? Nam Synodus Laodicena, h ex diversis Asiae provinciis coacta, i oecumenicisque Synodis approbata, libros Maccabaeorum k exclusit è Scripturarum canone: l Carthaginiensis autem, vel saltem m Tridentina, eosdem vice versa in canonem recepit. n Nicaena & Nicaenam subsequutae multae

---

l *Carthaginiensis Synodus tertia celebrata est Caesario & Attico consulibus, anno Domini 397.* [illegible] *in synodo,* [illegible] *Bonifacii* [illegible]. *Unde patet* [illegible] *synodo* [illegible]. *Quod Baronius item* [*annal. Ecclesiast.* [illegible]] [illegible] Licet [illegible] in [illegible] exemplari, tanquam aliquod hujus concilii capitulum habeatur: in aliis tamen certis conciliorum libris dicitur [illegible] Carthaginensis concilii vicesimum quartum capitulum, celebrati post consulatum Honorii [illegible] & Theodosii [illegible], quorum tempore [illegible] sub Bonifacio Papa. [illegible] *conciliorum libri,* [illegible] *Graeca Carthaginiensis synodi & Latina* [illegible] Scripturis Carthaginiensis synodi [illegible] Bellarminus de verbo Dei lib. 1 cap. 10. [illegible]

m *Sess. 4.* n *Can.* [illegible] *Gr.* [illegible] *Paris. 1540* [illegible] *3 cap. 4 Latin. edit. Tilian. Concilior. tom.* [illegible]. *Conc. Chalcedon. can. 1* [illegible] *Africanae cap.* [illegible]

Romano Epiſcopo juriſdictionem in quoſdam [illegible] Eccleſias datam agnoverunt. Atqui ᵍ Lateranenſe ſub Innocentio Tertio principatum eidem poteſtatis ordinariæ ſuper univerſas attribuit. ʰ Conſtantienſe, aſſerens concilium ſupra Papam eſſe, & hunc illi obedire debere, Johannem vigeſimum tertium ſchiſmaticóſque Pontifices, Gregorium & Benedictum gradu dejecit. ⁱ Baſileenſe, ejuſdem doctrinæ caput contra Eugenium Quartum urgens, tanto pluribus diſplicuit, ut ᵏ Ferrarienſi Florentina idcirco primùm per ambages, poſtea ˡ Lateranenſi ſub Leone Decimo apertè condemnata ſit. Quis [illegible] quam in Chriſtiano orbe convenire, velint Pontificis [illegible] ſingulari [illegible], [illegible] pugnaverit [illegible] eſſe ſeparatim: Synodos in medio ſui Chriſtum habentes; quoniam liber eſt [illegible] ſubditas [illegible] ipſa eſt conceſſa.

[illegible] ſeu gregis ſeu paſtores, non modò ſolitarios, verùm etiam in ſynodis quantumvis [illegible] maculis [illegible] fideique [illegible] Eccleſiæ [illegible] moribus poſſe, [illegible] doctrina.

Quorum

ᵍ [illegible] Cap. [illegible]

ʰ Seſſ. 4. & 5.

ⁱ Seſſ. 39. & Seſſ. 33. 34. &

ᵏ Gener. ſeſſ. [illegible] ſynod. (ut in Græcis [illegible]

[illegible]

Quenim [illegible] Ecclesiam fi-
dé [illegible] ab [a] iniquis impositi probroso
[illegible] cujus [illegible] qui
[illegible] bantur, Famili[illegible] nobis
egressi sunt, nō erant ex nobis: & videmur
penès [illegible] calumniatoribus nostris [illegible]
à quibus, Pelagianismi [illegible] falsum
[illegible], propiùs absunt; & quibuscunq;
[7] Papam, [illegible] atque Car-
dinalium [illegible]. Altero Pon-
tificiæ synagogæ [illegible]
[illegible], si fortè se in la-
[illegible] Cardinalis Hosi
[illegible] de loco, [illegible]
[illegible] videlicet, [illegible]
[illegible] Cyprianum, errare posse;
[illegible]
quod est [illegible]
[illegible] in rerum natura nullus
[illegible]
Ecclesiam errare non posse [illegible] quod posi-
tum [illegible], ac
si [illegible], hominem mortalem [illegible]
ti, [illegible] genus
humanum universum simul mori posse;
[illegible] quidem à verbo Dei [illegible]

[a] *Bristo. Motiv.* 1. & 3. *Quæst.* 8. *Stapleton.* [illegible] *princip. doctr. lib.* 12 *cap.* 9.

[x] 1. Joh. 2. 19.

[7] *H. N. Evang. regni, cap.* 31. §. 5. Unctorum seniorum supremus unctus, Papa §. 8. Proximi Papæ Cardinales, in sanctiore sanctuario veræ & consummatæ Ecclesiæ cum eo [illegible] communione habent.

[a] [illegible] *Brev. lib.* 2.

[a] [illegible] *thor. præfat. librorum de Sacram. & lib.* 1. *cap.* 14. *Hieron. Cardan. de variet. rer. lib.* 7. *cap.* 27.

[b] *Turrecremata, summ. de Eccle. lib.* 2. *cap.* 91.

[c] Gen. 3. 19. Psal. 90. 3.

[d] [illegible]

turis,

runis; quàm qui totam Eccleſiam militantem errare ſimul poſſe negat.

3. Theſis.

17 At immanem quoque iſtorum arrogantiam, plus ſibi tribuentium quàm Deo, arguit theſis tertia: *Major eſt autoritas Scripturæ quàm Eccleſiæ.* Res unico argumento (quid enim vos multis morer?) extra controverſiam omnem ſic ponenda: Cuncta verba Scripturæ ſunt verba veritatis: quædam autem verba Eccleſiæ verba ſunt erroris. At major eſt autoritas dicentis ſemper verum, quàm aliquando mentientis. Major ergo eſt autoritas Scripturæ quàm Eccleſiæ. Cuncta verba Scripturæ ſunt verba veritatis. Nam (quod infitiari nec adverſarii queunt) [c] *tota Scriptura* [d] *à Deo inſpirata eſt: Et* [e] *Deus neque fallere poteſt, neque falli.* Quædam verba Eccleſiæ ſunt verba erroris. Hoc item, ſuperiore theſi demonſtratum, adverſarios adeò confitentes habet, ut eorum doctiſſimus Tridentinæ fidei patronus [f] Andradius, affirmans *in compluribus hallucinari poſſe concilia generalia,* exempli cauſa *Chalcedonenſem Synodum,* unum è quatuor illis celeberrimis; quas [g] Pontificum maximus [h] maximo applauſu profeſſus eſt ſe venerari ſicut quatuor

or

[c] 2. Tim. 3. 16.

[d] Θεόπνευστος.

[e] ὁ ἀψευδὴς Θεός. Tit. 1. 2.

[f] *Defenſ. fid. Trid. lib. 1.*

[g] *Gregorius Magnus, lib. 1. epiſt. 24.*

[h] *In fundamento juris canonici: diſt. 15. cap. Sicut.*

or libros ſancti Evangelii; [i] *Chalcedonenſem*, inquam, *erraſſe* pronunciet *præſumendo temerè & nulla ratione Conſtantinopolitanam Eccleſiam Alexandrinæ atque Antiochenæ.* Quid, quòd & Epiſcopus Romanus, [k] Leo Primus, eandem Synodum, ob idem decretum, velut Spiritus Dei documentis, quia ſanctionibus Nicænis, contrarium, acriùs perſtrinxit: *Tanquam*, inquiens, *reſuſcitari nequeat quod illicitè voluerit multitudo; & illa Nicænorum canonum per ſanctum verè Spiritum ordinata conditio in aliqua unquam ſit parte ſolubilis.* Nec ideo tamen iſthic eludent cavillando, Concilium Chalcedonenſe hac in re à Papa non eſſe confirmatum; ſe verò, quum Eccleſiam pernegant errare, ſignificare Concilium approbatum à Papa. Etenim, ut ut aliter Leoni Papæ viſum eſt, [l] Papa Innocentius Tertius approbavit conceſſum Chalcedonenſi canone privilegium Conſtantinopolitanæ ſedi: neque tanti fecit Nicænam antiquitatem, quam urgebat Leo, quin antiquitatem Synodi Chalcedonenſis & aliarum, quantumvis recentiorem, ei anteferret. Proinde ſi Nicæna Synodus & Leo rectè cenſuerunt; Chalcedonenſis lapſa eſt cum Innocentio.

[i] *Can. 28.*

[k] *Epiſt. 53. ad Anatolium.*

[l] *Conc. Lateran. cap. 5. Extra de privileg. & exceſſib. cap. antiquæ.*

centio. Sin autem Chalcedonenſis & Innocentius ſtent erecti: Nicæna cecidit cum Leone. Adeò, à quæcunque comprobentur Synodi, concluduntur certò ſub graviſſima ſancti [m] Auguſtini voce, *de Scripturis quidem canonicis dubitari & diſceptari non poſſe, utrùm verum vel rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit: Concilia verò generalia, non modò provincialia nationaliáque, ſæpe priora à poſterioribus emendari;* aut ſaltem, quod Andradius & Leo addi poſtulant, priora poſterioribus aliquando corrumpi. Quæ quum ita ſe habeant, & vel cæco appareat eum judicandum fide digniorem qui verum ſemper dicit, quam qui nonnunquam falſum: majorem eſſe autoritatem Scripturæ quàm Eccleſiæ manifeſtiſſimè liquet.

18 Tamen Pontificii nobis notam hæreſis ob hanc ſententiam dudum inurere ſtuduerunt, atque adverſariorum dogma pro catholico ſuis venditare. Quod [a] Eckius, dux & anteſignanus eorum contra Lutherum, luculenter indicat; primùm, opponendo aſſertionem noſtram ſibi hunc in modum, *Objiciunt hæretici, Major eſt autoritas Scripturæ quàm Eccleſiæ:* deinde nobilem technã

Papiſticæ

[m] *De baptiſmo contra Donatiſt. lib. 2. cap. 3.*

[a] *Enchirid. locorum commun. tit. 1 De Eccleſ. & ejus autorit.*